М. Ф. Ахундов адына
Азәрбајҹан Республика
КИТАБХАНАСЫ

М. П. Вагиф 250

БҮТҮН ӨЛКӘЛӘРИН ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛӘШИН!

КОММУНИСТ

АЗӘРБАЈҸАН КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫ МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИНИН, АЗӘРБАЈҸАН ССР АЛИ СОВЕТИНИН ВӘ НАЗИРЛӘР СОВЕТИНИН ОРГАНЫ

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ АЗЕРБАЙДЖАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

1919-ҹу илдән чыхыр. № 273 (13966) | ҸҮМӘ, 22 НОЈАБР 1968-ҹи ИЛ. | Гијмәти 2 гәпик.

Ш'ЕРИЈЈӘТ мәканы Азәрбајҹанда ше'р бајрамыдыр. Бу күн истe'дадлы халгымыз бүтүн башга гардаш халгларла бирликдә бөјүк шаир Молла Пәнаһ Вагифин анадан олмасынын 250 иллик јубилејини тәнтәнә илә гејд едир.

Азәрбајҹан милли мәдәнијјәтинин көкү чох дәриндир, тарихин ән гәдим — тарихчиләр тәрәфиндән јазылмамыш илләринә кедиб чыхыр. Азәрбајҹан милли мәдәнијјәтини мин бир улдузлу көјә бәнзәтмәк олар. Бу сөнмәз улдузларын арасында ән күр ишыг сачанларын, өз шәкли, өз ады вә өз сәмти оланларын бири дә Вагифдир.

Вагиф XVIII әсрдә јазыб јаратмышдыр, демәк аздыр. Чүнки Вагиф дедикдә, биз илк нөвбәдә реализм, хәлгилик һаггында дүшүнүрүк. Вагиф кеҹәләримиздә бир ингилабчы-јениликчи шаир кими өз доғма торпағына, өз елинә-обасына сон дәрәҹә бағлы бир устад сәнәткар кими чанланыр.

Вагиф дедикдә биз илк нөвбәдә көзәллик һаггында дүшүнүрүк. Бу, беһишт-ҹәннәт, һурифылман көзәллији дејил, јер көзәллијидир — кәндләрин, дағларын, чајларын, дүзләрин, тәбиәтин, инсанларын көзәллијидир. Бәли, инсанларын! О, инсан көзәллијини Кә'бәдән, Мәккәдән, Мәдинәдән чох-чох јүксәк тутмуш, марал бахышлы, сона сығаллы, бәнөвшәдән тәзә, сүнбүлдән гәшәнк көзәлләрә диним, иманым демишдир:

> Еј Кә'бәм, Кәрбәләм,
> Мәккәм, Мәдинәм,
> Һәр заман күјиндә
> зијарәтимдир.
> Гиблә дејиб, гашларына
> баш әјмәк —
> Кечә-күндүз мәним
> ибадәтимдир.

Вагиф көзәлләри тәкҹә реалист бојаларла тәсвир етмәклә, аја, күнә учалтмагла галмамыш, һәм дә онлары вәфалы, мәдәни, елмли, ше'рдән, сәнәтдән башы чыхан кими көрмәји арзуламышдыр. Бу да Вагиф поезијасынын ичтимаи әһәмијјәтини артырмышдыр.

Молла Пәнаһ Вагиф хан сарајында јашаса да халгын руһу илә бағлы бир шаирдир. Онун илһам мәнбәји доғма халгдыр, халгын чанлы дили, халгын зәнкин кәламы, халгын ишыглы арзуларыдыр. Буна көрә дә Вагиф поезијасы ишыглыдыр, халгын өзү кими никбин поезијадыр.

Ше'рдә Вагиф садәлији, Вагиф дәринлији вә Вагиф учалығы! Бу, адичә шуар дејил, бүтүн Гафгаз халглары шаирләринә вә еләчә дә дикәр Јахын Шәрг халглары әдәбијјатына Азәрбајҹан поезијасынын көстәрдији мүсбәт тә'сирдир. Вагифин дүнја шөһрәтинин күҹү дә елә бу вагифи тә'сирдәдир.

Вагиф өз дөврүнүн ән елмли вә ағыллы адамы, ән тәдбирли дөвләт хадими олмушдур. Һеч дә сәбәбсиз дејилдир ки, халг онун шә'нинә «Һәр охујан Молла Пәнаһ олмаз...» мисалыны јаратмыш, нәсилдән-нәслә јашатмышдыр. Вагиф бир дөвләт хадими кими Азәрбајҹанын кәләҹәјини халглар достлуғунда көрмүшдүр. О, күрҹү, ермәни вә рус халглары илә јахынлыға чан атмыш, доғма торпағынын тәһлүкәсизлијини бу халглар бирлијиндә ахтармышдыр.

ХАЛГ ШАИРИ

Бу күн ССРИ халглары достлуғунун алынмаз бир галаја чеврилдији вахтда Вагиф узагкөрәнлијинә әһсән демәјә билмирсән.

Даһи шаирин 250 иллик јубилеји күнүндә биз ихтијарсыз олараг онун мәшһур «Көрмәдим» рәдифли мухәммәсини дә хатырлајырыг. Һәјат вә көзәллик ашиги олан Вагиф, һеч нә јох, тәк бу ше'ри јазмыш олсајды белә, јенә дә дүнја шаирләри сырасында ән јүксәк јерләрдән бирини тутарды. Чүнки бу ше'р тәкҹә бир адамын, бир кәндин, бир ханлығын, һәтта бир милләтин дејил, бүтүн о дөврүн һагсызлыға гаршы ән күҹлү үсјан сәсидир:

> Мән чаһан мүлкүндә мүтләг
> доғру һаләт көрмәдим,
> Һәр нә көрдүм әјри көрдүм,
> өзкә бабәт көрмәдим...

дејән шаир бүтүн инсанлары дүнјадакы ханларын, султанларын, падшаһларын әдаләтсизлијинә, зүлмүнә гаршы, һәтта којдакы аллаһын өзүнә гаршы һәзәр етмәјә чағырыр: «Ондан өтрү ким дејилдир өз јериндә хејрү-шәр...».

Бу күн биз ән јүксәк күрсүләрдән Вагифә мүраҹиәт едирик:

— Шаир, сәнин үсјан сәсини дүнја ешитмишдир. Дүнја дәјишмиш вә дәјишир, инсанлар һаггын, әдаләтин бајрағыны јүксәкләрә галдырырлар. Сәнин һәјат ешгин, көзәллик ешгин, азадлыг ешгин галиб кәлмишдир!

Азәрбајҹан тој палтары кејмишдир. Һәр очаг башында бир ше'р мәҹлиси гурулмушдур. Бу күн сөз Вагифиндир, Вагиф ше'ринин севәнләриндир.

Бу күн бөјүк миннәтдарлыг һисси илә гејд етмәк лазымдыр ки, Вагиф халг арасында та гәдимдән мәшһур олса да, Вагиф ше'ри Азәрбајҹанда Совет һакимијјәти гуруландан сонра, әсил мә'нада, топланмыш, дәфәләрлә чап олунараг кениш јајылмышдыр. Вагиф јарадыҹылығы ики әсрдән чохдур ки, шаирләримиз вә ашыгларымыз үчүн әсил реализм мәктәби, түкәнмәз илһам мәнбәји олмушдур. Вагиф реализми, Вагиф хәлгилији, Вагиф вәтәнпәрвәрлији — бүтүн бу нәҹиб ән'әнәләри мүасир шаирләримиз ләјагәтлә давам етдирирләр. Низами, Фүзули, Вагиф, Ахундов, Закир, Сабир вә Сәмәд Вурғун булағындан су ичмиш бу күнкү совет ше'римизин шөһрәт сорағы јер үзүнүн ән узаг өлкәләриндән кәлир. Онларын мөвзусу даһа кениш, даһа рәнкарәнкдир.

Бүтүн гәһрәман халгымызла бирликдә бәдии сөз усталарымыз да даһи Ленинин анадан олмасынын 100 иллији вә Совет Азәрбајҹанынын јарымәсрлик јубилејләринә гызғын һазырлашырлар. Гәдиршүнас охуҹуларымыз онлардан идеја вә сәнәткарлыгча камил әсәрләр көзләјирләр.

Вагиф јубилеји белә әламәтдар бир вахтда кечирилир. Бу јубилеј гәдим тарихи олан зәнкин әдәбијјатымызын јени парлаг тәнтәнәсидир. Белә әзиз бир күндә севимли Сәмәд Вурғунун Вагифә мүраҹиәтлә дедији сөзләр нечә дә көзәл сәсләнир:

> Долансан дүнјаны
> сән гарыш-гарыш,
> Тарих бир мејдандыр,
> өмүр бир јарыш.
> Өлкәмиз јарышын
> өн сәфләриндә,
> Бир јени дүнја вар
> һәр әсәриндә!

БИЗИМ МҮАСИРИМИЗ

ССРИ ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫНЫН ВӘ АЗӘРБАЈҸАН ЈАЗЫЧЫЛАР ИТТИФАГЫНЫН БИРЛӘШМИШ ЈУБИЛЕЈ ПЛЕНУМУ

Азәрбајҹанын бөјүк шаири Молла Пәнаһ Вагиф өз ше'рләриндә планетимизин бүтүн адамлары үчүн ејни дәрәҹәдә әзиз олан идејалары — инсанын заһири вә дахили аләминин көзәллијини, онун руһунун әзәмәтини, хејрә вә әдаләтә рәғбәти, халглар арасында достлуг вә гардашлығы тәрәннүм етмишдир. Өзүнүн һәр бир мисрасы илә, одлу нәфәси илә доғма Азәрбајҹана бағлы олан шаирин јубилеји һаглы олараг бүтүн чохмилләтли совет мәдәнијјәтинин бајрамына чеврилмишдир.

Вагифин анадан олмасынын 250 иллији мүнасибәти илә нојабрын 21-дә ССРИ Јазычылар Иттифагынын вә Азәрбајҹан ССР Јазычылар Иттифагынын бирләшмиш пленуму кечирилмишдир.

Гардаш совет республикаларындан вә хариҹи өлкәләрдән јубилеј шәнликләринә кәлмиш гонаглар Азәрбајҹан әдәбијјатынын устадына өз дәрин мәһәббәтини вә еһтирамыны ифадә етмәк үчүн республикамызын јазычылары вә поезија һәвәскарлары илә бирликдә Азәрбајҹан ССР Али Советинин ичлас салонуна топлашмышдылар. Вагифин бөјүк портрети салона јарашыг верирди.

В. Ј. Ахундов, Ә. И. Ибраһимов, Ч. Һ. Чәфәров јолдашлар, республика Назирләр Совети сәдринин мүавини К. Ә. Һүсејнов, Азәрбајҹанын әдәбијјат вә инҹәсәнәт усталары, гонаглар рәјасәт һеј'әтиндә әјләшмишдиләр.

ССРИ Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин катиби Серкеј Сартаков кириш сөзү сөјләди. С. Сартаков Совет Јазычылары Иттифагынын идарә һеј'әти адындан вә онун тапшырығы илә јубилеј иштиракчыларыны саламлады вә онлары әламәтдар һадисә мүнасибәти илә үрәкдән тәбрик етди.

Натиг деди: бөјүк шаир, өз вәтәнинин еһтирaслы нәғмәкары, мәһәббәт вә көзәллик нәғмәкары олан Молла Пәнаһ Вагифин анадан олмасынын 250 иллији тәкҹә Азәрбајҹан халгынын дејил, һәм дә чохмилләтли өлкәмизин бүтүн гардаш халгларынын бајрамыдыр, үмумдүнја поезија бајрамыдыр. Она көрә ки, Вагифин ше'рләри инди јер күрәсиндә јашајан бир чох халгларын дилләриндә сәсләнир. Вагиф кими севимли халг сәнәткарларынын һәјаты пәрәстишә лајигдир. Белә сәнәткарлар Вәтәнимизин бүтүн халглары үчүн, бүтүн мүтәрәгги бәшәријјәт үчүн әзиздирләр.

Пушкин вә Лермонтов, Шевченко вә Абовјан кими Вагиф дә өз амансыз әсриндә азадлығы вә инсана мәһәббәти, халглар арасында достлуг вә гардашлығы тәрәннүм етмишдир.

Вагиф бизә һәм дә доғма әдәбијјатын инкишафында чох мүһүм вә тарихи дөнүш јарадан, әдәбијјаты халга, онун мә'нәви еһтијаҹларына јахынлашдыран бир сәнәткар кими әзиздир. Вагиф өз гәләми, өз илһамлы ше'рләри, поетик зәкасы илә әдәбијјатда сарај шаирләринин вә онларын ујдурма, илаһиләшдирилмиш персонажларынын гәлиз вә ибарәли дилиндән тамамилә фәргли олараг, ојнаг халг дилиндә данышан садә адамларын чанлы образларыны јаратмышдыр.

Вагиф реализми өзүнүн поетик дилинин романтик инҹәлији илә фәргләнир. Бу реализм орта әсрләрин схоластик Шәрг әдәбијјатындан узаглашараг һәјатын әдәбијјатда јени, һәгиги вә үмумиләшдирилмиш шәкилдә әкс етдирилмәсинә доғру нәһәнк аддымдыр. Закири, Ширванини, Мирзә Фәтәли Ахундову, Сабири, Мө'чүзү, Һијабанини вә бир чох башгаларыны дүнјаја бәхш едән әзәмәтли Азәрбајҹан әдәбијјатынын гол-будаг атмасы үчүн бу реализм нәһәнк бүнөврә олмушдур.

Серкеј Сартаков даһа сонра деди: белә бир чәһәтдә көзәл ганунаујғунлуг вардыр ки, мәһз сосиализм шәраитиндә вә јалныз бу шәраитдә, бизим заманәмиздә вә бизим өлкәмиздә бир халгын мә'нәви бајрамы һамынын бајрамына чеврилир. Индики јубилеј кими һәр бир јубилеј јазычынын истe'дадынын парлаг чәһәтләрини көзләримиз гаршысында јенидән чанландырыр, санки биз онун зәнкин ирсини јенидән вәрәгләјир, онун ичтимаи идеалларынын аләминә, рәнкарәнк поетик образларынын аләминә јенидән нүфуз едирик.

Натиг Вагифин һәјат вә јарадычылығындан данышараг онун дүнјаја, бәшәријјәтин кәләҹәјинә никбин бахышыны, шаирин парлаг, пак вә түкәнмәз мәһәббәт дүјғусуну, тәбиәтин шаһ әсәри олан инсана е'тимады тәрәннүм етдијини хүсусилә нәзәрә чарпдырды. Мүасир совет әдәбијјаты инди мәһз бу хүсусијјәтләри илә күҹлүдүр вә һәмин кејфијјәтләри илә фәхр едир. Дини чәһаләтин вә ганлы гырғынларын ағыр илләриндә Вагиф һәмишә халглар достлуғунун вә гардашлығынын чарчысы кими чыхыш етмишдир.

Көркәмли дөвләт хадими олан Вагиф баша дүшүрдү ки, Азәрбајҹан јалныз Русија илә иттифаг вә достлуг шәраитиндә өзүнү јаделли гәсбкарлардан мүдафиә едә биләр. О, бу мә'нада чох узагкөрән бир шәхсијјәт иди. Азәрбајҹан дикәр халгларла гардашлыг аиләсиндә сосиалист ингилабынын һәјата кечирилмәси сајәсиндә игтисадијјатын вә мәдәнијјәтин бүтүн саһәләриндә бөјүк мүвәффәгијјәтләр газанмышдыр. Өз мә'нәви сәрвәтләрини инкишаф етдирән Азәрбајҹан халгы өзүнүн бөјүк наилијјәтләри илә һәм рус мәдәнијјәтини, һәм дә бизим совет мәдәнијјәтимизи зәнкинләшдирмишдир. Серкеј Сартаков салондакыларын алғышлары алтында деди: сосиалист аиләмиздә јекдиллијимиз сајәсиндә һамымызын күҹү јүзгат артмышдыр.

Натиг деди: мән бу унудулмаз бајрам күнүндә планетимизин һәр јериндән бөјүк вә зәһмәткеш Бакы шәһәринә топлашмыш јазычылара Вагифин көзәл һәјатынын һәмин чәһәтләрини хатырлатмаг истәрдим.

Натиг өз чыхышынын ахырында Азәрбајҹан халгына әмәкдә бөјүк мүвәффәгијјәтләр, һәјатда хошбәхтлик арзулады. Азәрбајҹан халгына Молла Пәнаһ Вагифин тәрәннүм етдији мә'нәви ән'әнәләри мүгәддәс тутмагы вә јени-јени вагифләр јетишдирмәји арзулады.

Азәрбајҹан Јазычылар Иттифагы идарә һеј'әтинин биринҹи катиби, республиканын халг јазычысы Мирзә Ибраһимов «Вагиф вә заманәмиз» мөвзусунда мә'рузә етди. О деди: Азәрбајҹан әдәбијјаты тарихиндә ән парлаг сәһифәләрдән бири, һабелә Азәрбајҹан әдәбијјатынын инкишафында јени әламәтдар дөвр Вагифин ады илә бағлыдыр.

Вагиф бөјүк сәнәткар вә әлмәз лирика устасы кими, мәһәббәт вә көзәллијин чошғун тәрәннүмчүсү кими шөһрәт газанмышдыр. Вагифин јарадычылығы бөјүк инсани дүјғулар вә фикирләр илә зәнкин олан дәрин ичтимаи мәзмуна маликдир. Вагиф поезијасы өз заманәсинин руһуну дәриндән әкс етдирмиш, дөврүн мә'нәви вә естетик тәләбләринә ҹаваб вермишдир.

Бөјүк шаир халгын дәрд вә еһтијаҹ ичәрисиндә јашадығыны көрдүкдә гәлби кәдәр һисси илә долурду. «Көрмәдим» рәдифли мүхәммәсиндә Вагиф ичтимаи әдаләтсизлији, зүлмү, хәјанәткарлығы, чәһаләти вә өз заманәсинин дикәр мәнфур сифәтләрини лә'нәтләмишдир.

Вагиф өзүндән әввәлки сәнәткарлардан фәргли олараг, Азәрбајҹан халг дилинин зәнкин имканларындан кениш истифадә етмишдир, онун сајәсиндә Азәрбајҹан халг дили әдәбијјатымызда өзүнә лајигли јер тутмушдур.

Мирзә Ибраһимов деди: Вагиф поезијасынын көзәл ән'әнәләри бу күн дә јашајыр. Һәмин ән'әнәләр Азәрбајҹан совет поезијасына гида верән түкәнмәз мәнбәләрдән биридир. Вагиф лирикасы бир чох Азәрбајҹан совет шаирләринин вә һәр шејдән әввәл, Сәмәд Вурғунун поетик үслубунун формалашмасында мүһүм рол ојнамышдыр. Мә'рузәчи деди: Вагифин әсәрләри әсрләр боју әбәди јашајаҹаг, бүтүн дөврләрдә поетик јеткинлијин парлаг нүмунәси олараг галаҹагдыр!

Бөјүк Вагиф өлкәмиздә бир чох халгларын дилләриндә вә ләһҹәләриндә данышыр. Чошғун һуманист нәғмәкар олан Вагиф бу күн дә бизимлә бир сырададыр. Чохмилләтли совет әдәбијјатынын нүмајәндәләри — Өзәт Шәрафәддинов (Өзбәкистан), Албинас Жукаускас (Литва), Һәмид Јергалијев (Газахыстан), Јанко Сипаков (Белорусија), Јан Сирмбардис (Латвија), Левон Һагвердијан (Ермәнистан), Нәби Хәзри, Гајнан Әмири (Башгырдыстан), Балаш Азәроғлу, Кәрим Гурбаннепесов (Түркмәнистан) бу барәдә данышдылар. Пленумун трибунасындан совет халгларынын дилләриндә Вагифин ше'рләри сәсләнди. Азәрбајҹанын халг шаири Мәммәд Раһим Вагифә һәср етдији јени ше'рини охуду.

Ики јүз ил әввәл Азәрбајҹан торпағында бөјүк нәғмәкар Вагиф тәрәфиндән јазылмыш ше'рләр дүнја әдәбијјаты хәзинәсинин кövһәринә чеврилмишдир. Буна көрә дә хариҹи гонаглар — Шәкәр Забит (Ираг), Луис Марре (Куба), Кили Әбдүл Рәһман (Судан), Жалә (Иран), Һәјати Асилјазычы (Түркијә), Лео Кошут (АДР) бөјүк һәмјерлимиз һаггында һәрарәтлә, миннәтдарлыг һисси илә данышдылар. Онлар Вагифин поетик чәләнкинә јени-јени чичәкләр санчараг, бөјүк сәнәткардан тәрҹүмә етдикләри ше'рләри охудулар. (Азәр.ТА).

Осман САРЫВӘЛЛИ

КҮЛЛӘ, ЧИЧӘКЛӘ

Узун јолларында ағыр илләрин
Говға да олубдур, гал да олубдур.
Шаир һәтта шаһлыг едибдир бә'зән,
Вәзир дә олубдур, хан да олубдур.

Зәрурәт һөкм едиб, тарих наәлач
Бир вәрәгдә јазыб шаири ханла...
Вахт олур јанашы тутур сәнәткар
Гәләми гылынчла, ше'ри фәрманла...

Өмүр сарајындан дүшән һәр кәрпич,—
Күндүр, нә әфсанә, нә гуру сәсдир.
Биздән узаглашан һәмин күнләрә
Ағламаг әбәсдир, күлмәк әбәсдир...

Лакин һәр бир кәсин өз сәнәти вар,—
Һәр кәс өз јолуја кетсә јахшыдыр.
Хан ханлыг етмишдир, вәзир вәзирлик,
Шаирсә шаирлик етсә јахшыдыр!..

Вагиф, бөјүк устад, бәлкә ничиндин,
Де нијә бизләри салдын көзүндән?
Олмазмы — Газаға баш чәким — деј,
Бирчә јол енәсән Чыдыр дүзүндән?

Сәнәт бајрамыдыр доғулдуғун күн,
Күсәрләр бу күн дә кәлмәсән әкәр...
Кәл көр, нә вар-нә јох, нечәдир инди
Бир заман фикирли кәздијин јерләр?

Шаир, ачыгланма, ики әсрлик
Вахтыны алсам да бир мәни динлә!
Әкәр зәһмәт чәкиб кәлмәли олсан,
Кәтирмә бураја ханы өзүнлә!

Хан һаким-мүтләгдир, вахт олур вәзир
Онун бир сөзүндән кечә билмәјир—
«Бөјүкләр» јанында «кичикләр» бә'зән
Јахшыны јамандан сечә билмәјир.

Бир дә ки, нә ханлыг, нә дә ки, хан вар.
Инди ајры дөвран, ајры замандыр.
Ајлары сынагдан кечирир илләр.
Һәр кечән дәгигә бир имтаһандыр.

Өз адил һөкмүнү вердикчә күнләр
Дүнјада нә сәрвәт, нә дә вар галыр.
Шаһ да кечүб кедир, хаган да, хан да.
Јенә сәнәт галыр, сәнәткар галыр.

Чанлы һејкәлини јарадыб Сәмәд,
Истәрдим көрәсән ону көзүнлә.
Сән тәкҹә дејилсән, бир «Вагиф» дә вар, —
Бујур, кәл таныш ол өзүн өзүнлә!

О вахт сиз кәләндә, нечә олуб ки,
Суларда соналар көрүнмәјибдир?
Башында, Салаһлы ханымларынын
Аг ипәк чуналар көрүнмәјибдир?

Күрү бәндә салан, кәмәндә салан
Огулләр доғубдур аналар инди.
Ингләр јараздан дәрин дәрјада
Чалханыр јашылбаш соналар инди.

Хәјала гәрг етди дурналар сәни,
Учуб тәрк едәндә бизим вәтәни.
Инди бир чәннәтдир јурду, мәскәни
Һәр гушун јувасы Күр гырағында.

Әкәр версә иди, шаир, адыны
Турачлар ачмазды өз ганадыны...
Бары, һеч олмаса һајгырмадымы
Бир марал бугасы Күр гырағында?

Кечди илләр, ајлар, дәјишди дөвран,—
Заман гисасыны алды замандан.
Нечә шәһәр салыб етди чыраған
Азадлыг дүнјасы Күр гырағында.

Мин маһал јолуна мүнтәзир дурур,
Онларын көксүнә сығмајыр гүрур;
Шаиримиз кәлсин! — Елләрин будур
Сәндән тәманнасы Күр гырағында.

Саз ара вермәмиш, өтүр тар инди...
Көнлүн нә истәсә, шаир, вар инди,
Гуш илији десән — тапылар инди —
Һәр дәрдин давасы Күр гырағында.

Видади достун да, күмраһдыр һәлә...
Унутмајыр ону бирчә күн белә —
Кәлир көрүшүнә күллә-чичәклә
Өз ели-обасы Күр гырағында.

О кимдир саһилдә чајы динләјир:—
Кетди әзиз оғлум, кәлмәди — дејир.
Елә бил инди дә јолу көзләјир
Вагифин анасы Күр гырағында.

АЗӘРБАЈҸАНЛЫЛАР ДҮНЈА ӘДӘБИЈЈАТЫНЫН ӘН ЈАХШЫ СИМАЛАРЫНЫН ЈАРАДЫЧЫЛЫҒЫНА БӘЛӘД ОЛМАЛЫДЫРЛАР. ЛАКИН ӘН ӘВВӘЛ ОНЛАР ҺӘГИГИ ПРОЛЕТАР ШАИРИ САБИРИН, ХАЛГ ШАИРЛӘРИ ВАГИФИН, ЗАКИРИН, ВИДАДИНИН ШЕ'РЛӘРИНИ ӨЈРӘНИБ БИЛМӘЛИДИРЛӘР.

Нәриман НӘРИМАНОВ

250

ДҮНЈАДА ГАЛАҸАГ

АЛГЫШ ӨЛМӘЗЛИЈӘ!

Әзиз азәрбајҹанлы гардашлар! Сизи бу әзиз күнүнүздә бүтүн түркмән халгы адындан бөјүк Вагифин јубилеји мүнасибәти илә үрәкдән тәбрик едирәм. Мән хошбәхтәм ки, «Коммунист» гәзети охуҹуларына Молла Пәнаһ Вагиф һаггында бир нечә сөз демәк сәлаһијјәтиндәјәм. Вагиф һәм сизин, һәм дә бизим доғма шаиримиздир. О мә'нада да ки, Вагифи бизим индики нәслин улу бабалары охумушлар. Инди әрдир ки, Вагиф һәр бир түркмәнин үрәјиндә јашајыр, бизим тојларымызда вә башга шадлыгларымызда өз ширин гошмаларыны охујур.

Вагиф шаирләрин устадыдыр. Онун јени ше'р јолу нечә-нечә түркмән шаиринә ән јахшы нүмунә олмушдур.

Вагиф мәһәббәти көстәрир ки, үрәкдән-үрәјә ачылан јоллара нә заман, нә уча-уча дағлар, нә дә дәрин-дәрин дәрјалар сәдд дејилдир. Хәзәр нә гәдәр туфанлы, ҹошгун, ганлы-гадалы олса да Вагифин күл ләчәји кими, көрпә тәбәссүмү кими зәриф гошмаларынын гаршысыны ала билмәмишдир. Бу гошмалар шаирә мәһәббәтин көјәрчин ганадларында елдән-елә, обадан-обаја учмушлар. Бу күн дә учмагдадырлар.

Вагиф гошмалары ән надир инҹиләр кими дүнјамызын һәр јериндә јүксәкдән-јүксәк гијмәтләндирилир.

Биз, Вагифин тәкҹә ләтиф гошмаларына дејил, һәм мә'налы, һәм дә фаҹиәли һәјатына да бәләдик. Билирик ки, Вагиф ағыллы, тәдбирли дөвләт хадими олмушдур, халглары бир-биринә дост көрмәк истәмишдир.

Даһи вәтәндашын «Көрмәдим» мүхәммәси ән һуманист сәнәт нүмунәсидир. Бу ше'р ингилабдан әввәл нә гәдәр түркмәнин үрәјиндән хәбәр вериш, нә гәдәр түркмәни һагсызлыға вә зүлмә гаршы сәфәрбәр етмишдир!

Әзиз гардашлар! Иҹазә верин, Вагиф кими даһи бир сөз устасы јетишдирдији үчүн бүтүн Азәрбајҹан халгыны өпүм.

Вагиф ады илә бағлы олан ше'р бајрамы бүтүн бизим Түркмәнистанда да кечирилир.

Вагиф сәнәти өлмәздир. Алгыш өлмәзлијә!

Берды КЕРБАБАЈЕВ,
халг јазычысы, Түркмәнистан Јазычылар Иттифагынын сәдри.

Мирзә ИБРАҺИМОВ

РЕАЛИСТ ЛИРИКА

АЗӘРБАЈҸАН әдәбијјатынын парлаг бир сәһифәси, јени бир дөврү Вагифин ады илә бағлыдыр. Онун јаратдығы әсәрләр өзүндән әввәлки бөјүк сәләфләринин һеч биринин кәнин тәкрар етмир, фикри-фәлсәфи мүндәриҹәси вә бәдии-естетик хүсусијјәтләри илә тамамилә онлардан фәргләнир, парлаг орижинал хүсусијјәтләрә маликдир. Хагани, Мәһсәти, Низами, Нәсими, Фүзули вә Хәтаи кими өлмәз дүһаларын јаратдығы ше'р хәзинәсини јени инҹиләрлә зәнкинләшдирмәк, әлбәттә ки, ади исте'дадын иши дејилдир, анҹаг бөјүк поетик дүһаја нәсиб ола биләр. Вагифин бөјүклүјүнү вә әзәмәтини Азәрбајҹан ше'ри илә мәшғул олан тәдгигатчыларын әксәријјәти гејд етмишдир вә бу, мүбаһисәсиз бир һәгигәтдир.

Мә'лумдур ки, бөјүк сәнәткарлар вә сәнәт әсәрләри мин бир телләрлә әсрин, заманәнин психоложи-фикри һәјаты илә, идеоложи мејлләри, сијаси-ичтимаи, мә'нәви-әхлаги хүсусијјәтләри вә тәләбләри илә бағлы олур. Бу әлагәнин мүрәккәб вә чохҹәһәтли олдуғу, һәр сәнәткарын фәрди хүсусијјәтләри, зөвгү вә көрүшләри илә шәртләндији дә мә'лумдур. Вагиф бөјүк шаир олмагдан башга чох көркәмли дөвләт хадими — Гарабағ ханлығынын баш вәзири иди, заманәсиндәки сијаси мүбаризәләрин мәркәзиндә дururду. Тәбиидир ки, онун јарадыҹылығыны әср илә, дөвр илә бағлајан телләр даһа күҹлү олмалы иди. Хүсусән Гарабағ ханлығынын о заман ән күҹлү ханлыглардан бири олдуғуну, Азәрбајҹан әразисинин бөјүк бир һиссәсини бирләшдирдијини, буна көрә дә о дөврдәки кәскин, тез-тез дәјишән вә тәлатүмлү сијаси мүбаризәләрин мәркәзиндә дурдуғуну нәзәрә алсаг, Вагифин һәјатыны сијаси мүбаризәләрдән, дөврүн сијаси-ичтимаи ҹәрәјанларындан кәнар тәсәввүр едә билмәрик. Һәгигәтдә дә беләдир. Вагиф Гарабағ ханлығынын вә Азәрбајҹандакы башга ханлыгларын, һәмчинин Иранын, Күрҹүстанын вә Ермәнистанын талеји илә бағлы олан бир сыра бөјүк һадисәләрин вә ҹәрәјанларын фәал иштиракчысы олмушдур. Бунунла белә онун јарадыҹылығында, бир нечә әсәри истисна олмагла, сијаси идејалар чох дәринләрдә кизләнмишдир.

Вагиф Азәрбајҹан әдәбијјатында мәһәббәт, көзәллик лирикасынын јарадыҹысы вә мисилсиз устады кими шөһрәт газанмышдыр. Һәтта бә'зи әдәбијјатшүнаслар вә тәнгидчиләр онун «гошма, гәзәл, мүстәзад, мүхәммәс вә мүәшшәрләринин һамысы мәһәббәтдән, көзәлләрдән бәһс едир» дејә јазмышлар. Әсил һәгигәтдә исә Вагифин јарадыҹылығы бүтүн бәдии кејфијјәтләри вә хүсусијјәтләри илә дәрин ичтимаи мә'наја маликдир, вәтәндашлыг дујғулары илә ашыланмышдыр, заманәсинин руһуну әкс едиб, онун мә'нәви, әхлаги вә естетик тәләбләринә ҹаваб верирди.

Вагиф ше'ринин үч бөјүк хүсусијјәти вар ки, бизҹә онун Азәрбајҹан әдәбијјатында мөвгејини, поезијасынын ичтимаи мә'насыны вә естетик гијмәтини дә мүәјјән едән бу хүсусијјәтләрдир. Мәһз бу хүсусијјәтләри илә Вагиф ше'ри әдәбијјатымызда јени бир мәрһәлә олмуш, једа јени бир һадисә кими сәсләнмишдир. Бу хүсусијјәтләр реализмдән, халгилликдән вә јүксәк кејфијјәтли садә бәдии дилдән ибарәтдир.

Вагифә гәдәрки поезијада, јә'ни орта әсрләр поезијасында мүәјјән мүҹәррәдлик һаким иди. Хүсусән лирик ше'рин гәһрәманы реал еһтираслардан вә һәјати чизкиләрдән мәһрум бир мәләк шәклиндә тәсвир олунурду. Јә'ни бир нөв илаһиләшдирилирди. Ортодоксал ислам дини еһкамларына көрә рәссамлар инсан шәкли чәкмәмәли идиләр, бу, күнаһ вә бид'әт сајылырды.

Бу тәләб сөз сәнәтини дә мәһдудлашдырмаја билмәзди. Шаирләр көзәли ҹанлы вә ганлы гадын шәклиндә көстәрмәкдәнсә, ону хәјали бир мәләк, еһтирассыз вә һәрарәтсиз илаһи бир варлыг кими тәрәннүм етмәјә мәҹбур идиләр вә бу, бир нөв ән'әнә шәкли алмышды. Орта әсрләрдә Авропа ше'ри вә әдәбијјаты да узун заман бу мәһдуд чәрчивәни гыра билмәмишди. Боккачионун «Декамерон»у инсаны реал еһтираслары илә тәсвир етдији үчүн Авропа әдәбијјатында јени бир дөврүн ачылдығыны хәбәр вермишди. Лакин бу јениликк лирик ше'р саһәсиндә өзүнү о гәдәр дә тез көстәрә билмәмишди. Мәһз буна көрә дә бөјүк франсыз философу вә јазычысы Дени Дидро XVIII әсрин икинҹи јарысында, јә'ни Вагифин јазыб јаратдығы дөврдә «Бич оғул» барәдә сөһбәтләр» адлы әсәриндә јазырды ки, «даһиләр бизим заманәдә фәлсәфәни мүҹәррәд идејалар аләминдән реал аләмә ендирә билдиләр. Көрәсән елә бир дүһа тапылаҹагмы ки, лирик ше'р саһәсиндә дә белә бир хидмәт көстәрсин вә ону сеһрли аләмләрдән јашадығымыз торпағын үстүнә ендирсин?».

Дидро о дөврдә Авропа лирик ше'ринин гејри-реал дујғулары тәрәннүм етмәсиндән бу гәдәр наразы идисә, бәс Авропа өлкәләринә нисбәтән чох кериде галмыш о заманкы мүсәлман Шәрг өлкәләри, о ҹүмләдән Азәрбајҹан лирик ше'ри һаггында нә демәк олар? Ахы, о заман Авропа артыг сәнаје инкишафы, ичтимаи ингилаблар дөврүнә гәдәм гојмушду, бухар машынлары, тохуҹулуг дәзкаһлары вә саир техники, елми кәшфләр ҹәмијјәтин бүтүн игтисади әсасларыны дәјиширди. Шәрг өлкәләри исә бүтүн бунлардан чох узаг вә хәбәрсиз иди, феодал-патриархал һәјат шәраитиндә јашајырды. Иранда вә Азәрбајҹанда амансыз деспотизмә әсасланан мәркәзи дөвләт сарсылмышды. Дәрәбәјләрин, феодалларын чәкишмәси, дава-далашы ичиндә мәмләкәт мәһв олурду, күндән-күнә кери кедирди. Белә бир шәраитдә ше'р, сәнәт кәскин бөһран кечирмәјә билмәзди. Сырф дини-схоластик әсәрләрлә јанашы, лирик ше'р дә һәјатдан ајағыны тамамилә үзмүшдү. Һафизин, Фүзулинин галхдығы јүксәк зирвәләр гејб олмушду. Вагифин бөјүклүјү ондадыр ки, лирик ше'ри реал һәјати мүндәриҹә илә, вәтәндашлыг руһу илә долдурду вә јенидән классик сәвијјәјә галдырды.

Вагиф ше'ринин лирик гәһрәманы әтдән-гандан ибарәт олан, еһтираслы, синәси һәјат ешги илә чырпынан, севмәји вә севилмәји баҹаран ишвәли, назлы көзәлдир. Бу көзәл мәләк дејил, һури дејил, онлардан чох-чох үстүндүр. Вагифин бу лирик гәһрәманы ше'рдән-ше'рә, гошмадан-гошмаја аддамыр, шаблонлашмыр, ејни заһири бојалара, ејни дахили кејфијјәтләрә малик дејил. О, һәјатдан алындығы үчүн мүхтәлиф көркәмли, мүхтәлиф тәбиәтлидир. Бир гошмада о, сөјләкән, ојнаган вә дүрүст бичимлидир. О бириндә аздаһышан, ишарәдән һал анлајандыр. Бириндә бәзәкли либаслыдыр, о бириндә садә кејимлидир, әнликсиз-киршансыздыр. Бириндә дишинә-додағына јапмаг тутмадан габаг-габаға дуруб ҹәллад кими ҹан аландыр, о бириндә сөзү дузлу, додағы шәкәр, һекајәти ширин олан ҹан сирдашыдыр. Вагифин гошмаларындакы көзәлләрин заһири тәсвиринә вә хүсусијјәтләринә әсасән рәссам шәкил чәксә, чох рәнкарәнк вә зәнкин шәкилләр сәркиси јаранар. Лирик ше'р гәһрәманынын бу зәнкинлији нә Шәрг поезијасында илк дәфә анҹаг Вагифдә раст кәлмәк мүмкүндүр.

Бөјүк рус тәнгидчиси вә философу Белински дејирди ки, натурадан јазмаг аздыр вә һәр натурадан јазылан әсәр сәнәт әсәри олмур, натурадан алынан һәр шеј шаир хәјалында гајнамалы, шаирин мәнлијиндән, гәлбиндән кечмәлидир ки, һәгиги сәнәт әсәринә чеврилсин. Вагифин мәһз бу ҹүр јаратдығыны онун мисилсиз көзәллијә, јүксәк естетик кејфијјәтә малик олан гошмаларында көрмәк олур:

Бојун сураһыдыр,
бәдәнин бүллур,
Көрдәнин чәкилмиш
минадан, Пәри!
Сән нә бир сонасан,
ҹүда дүшүбсән
Бир бөлүк јашылбаш
сонадан, Пәри!
Нхтылатын ширин,
сөзүн мәзәли,
Шәкәр күлүшүндән
чанлар тәзәли,
Елләр јарашығы,
өлкә көзәли,
Нә көзәл доғубсан
анадан, Пәри!

Вагифин гошмаларында елә мәлаһәт, елә көзәллик вә елә мусиги вардыр ки, онлары јарымчыг охумаг мүмкүн дејил. Вагиф ше'ри әтирли бир күлүстандыр, һеч кәс јанындан бикана өтүб кечә билмәз. Онда елә бир ҹазибә вә тәравәт вар ки, әсарәтиндән инсан гуртармаг истәмәз. Мәһз буна көрә дә Вагифин ше'рләри һәлә өз заманәсиндә дилләр әзбәри олмуш, сарајлардан тутмуш кәндли дахмаларына гәдәр һәр јердә севилә-севилә охунмушдур:

Булуд зүлфлү, ај габаглы
көзәлин
Дурубан башына доланмаг
кәрәк.
Бир евдә ки, белә көзәл
олмаја,
О ев бәрбад олуб таланмаг
кәрәк.

Вагифин гошмаларындакы ахыҹылыг, ифадә ширинлији, көзәл вә мә'налы тәшбеһләр ики јүз илдән чохдур ки, азәрбајҹанлылары вә бүтүн түрк дилли охуҹулары валеһ едир. Онлар инди дә өз тәравәтини, бәдии тә'сир гүввәсини зәррәҹә итирмәмишдир. Онун бир чох бәндләри вә мисралары зәрб-мәсәлә дөнмүшдүр, инсан үрәјинин ән ишыглы вә тәмиз дујғуларыны охшајыр:

Хумар-хумар бахмаг көз
гајдасыдыр,
Лалә тәк гызармаг үз
гајдасыдыр,
Пәришанлыг зүлфүн өз
гајдасыдыр,
Нә бади-сәбадан, нә
шанәдәндир.

Бөјүк Азәрбајҹан шаири өз лирик гәһрәманыны тәсвир едәркән елә тәбии вә ҹанлы бојалар, елә ифадәләр вә тәшбеһләр тапыр, елә тәмиз, ҹазибәдар, ојнаг руһлу, һәм дә ҹанлы инсан еһтирасларын илә ишыгланмыш камил сурәтләр јарадыр ки, онлар Бәһзад вә Рафаел фырчасынын әбәди һәјат бәхш етдији миниатүрләри, мадонналары хатырладыр. Бу сурәтләр јалныз заһири көзәллији илә дејил, һәм дә һиссијјатын зәнкинлији илә, мә'нәви көзәллији илә бизи валеһ едир. Бу сурәтләр өлмәз вә әбәдидир.

Вагифин нә гәдәр дүнјәви бир шаир олдуғуну, рәсми дини еһкамларын вә феодал әхлаг нормаларынын чәрчивәсинә сығмадығыны, һәм мүндәриҹәси, һәм дә формасы е'тибары илә демократик вә азад руһлу поезијасы илә бу еһкамлары вуруб дағытдығыны көстәрән кејфијјәтләрдән бири дә одур ки, бөјүк шаир өз лирикасынын гадын гәһрәманыны үзүачыг, сөзүачыг олмаға, азад севкијә чағырыр вә ону мәһз бу ҹүр тәсвир едир. Дини фанатизмин һөкм етдији, халг күтләләринин савадсыз вә авам бир вәзијјәтдә сахланылдығы, гадынларын чадра адланан мәнһус гара өртүјә салындығы, бүтүн сијаси-ичтимаи һүгуглардан, азад севкидән мәһрум олдуғу дөврдә Вагифин нечә ҹәсарәтли бир аддым атдығыны тәсәввүр етмәк чәтин дејилдир.

Вагиф реализми вә онун поетик нормалары инди дә көһнәлмәмишдир; јашајыр вә инкишаф едир. Онлар бәдии јарадыҹылығын тәбиәтини дүзкүн дәрк етмәјә, һәмишә ҹанлы вә әһәмијјәтли олан бир сыра проблемләрин доғру ҹаваб талмаға көмәк едир. Һәр ҹүр сүн'илик, бајағылыг, фикирсизлик вә думанлы символика бу реализмә зиддир. О, ајдын, парлаг вә мә'налы образлылығы севир, инсанын сағлам дујғуларыны охшајыр. Бизим заманәмиз, бизим әдәбијјатымыз Вагиф реализминин бу гијмәтли ҹәһәтләринин давам етдирир. Бу реализм маһијјәт е'тибары илә ичтимаи гурупларын вә фәлсәфи көрүшләрин чүрүмәсини әкс едән мүхтәлиф антиреалист, буланыг «модерн» әдәби ҹәрәјанлара гаршы чеврилмишдир. Ахы, доғрудан да камил бәдии формаја, көзәл мусиги аһәнкинә вә композисијаја малик олан Вагиф ше'ри, мусигидә аһәнки, ше'рдә ше'ријјәти, драмда характери вә сүжети рәдд едәрәк гуру, ҹансыз символлары, анлашылмаз шәртиликләри бәдии јарадыҹылыгда әсас көтүрән поетика илә нечә барыша биләр? Вагиф поезијасы инсаны руһландыран, она ишыглы дујғулар, јүксәк һиссләр, мөһкәм етик вә естетик нормалар ашылајан поезијадыр. Вагиф лирикасы, Вагиф реализми инсана инамы ифадә едир. Вагиф поезијасы никбинлик вә көзәллик поезијасыдыр, там мә'насы илә халгилик руһу илә ашыланмыш бөјүк сәнәтдир.

УСТАД

Халг үрәјинин, ел арзуларынын, ән инҹә инсани һиссләрин, саф көзәллијин тәрҹүманы, тәрәннүмчүсү! Азәрбајҹанын бөјүк шаири Вагиф һаггында данышаркән, мәнҹә, ән әввәл бу сөзләри демәк лазымдыр. Чүнки Вагиф јарадыҹылығы ел-оба илә, халгла ајрылмаз бир шәкилдә бағлы олмушдур, елләрин үрәјини, истәк вә арзуларыны әкс етдирмишдир.

Вагиф һәм өз јарадыҹылығы, һәм дә сијаси фәалијјәти илә халглар арасында сәмими, сарсылмаз, әбәди достлуг јаратмаға сә'јлә чалышмышдыр. Ејни дөврдә, ејни ичтимаи шәраитдә јашамыш Вагиф вә ермәни халг ашығы Сајат Нова сәс-сәсә верәрәк халгын демократик фикирләрини, азадлыг арзуларыны ифадә етмиш, феодализм дөврүнүн ејбәҹәрликләринә гаршы чыхмышлар. Фактлар көстәрир ки, Вагиф һәлә сағлығында ермәни халгы тәрәфиндән кениш танымыб севилмишдир. Сајат Нованын оғлу ашыг Оһанын ше'рләр дәфтәриндә Вагифин көзәл гошмаларынын олмасы буну ачыг көстәрир. Ашыг Оһан һәмин ше'рләри тојларда, мәҹлисләрдә еһтирасла охумагла динләјиҹиләрин дәрин рәғбәтини газанармыш.

Инди ермәни халгы Вагиф поезијасына даһа дәриндән бәләд олуб, ону өз доғма оғлу кими үрәкдән севир.

Степан АЛАЧАНЈАН,
Ермәнистан Јазычылар Иттифагынын катиби.

ДАҺА БИР АРЗУМ

Мән Вагиф дедикдә, һәмишә Сәмәд Вурғуну хатырлајырам. Азәрбајҹанын поезија көјләриндә Вагиф бир улдуздурса, Сәмәд Вурғун икинҹи улдуздур. Сәмәд Вурғун Вагифи өзүнүн сәләфи сајмышдыр. О, Вагифи чох севирди, Вагиф поезијасыны чох јүксәк гијмәтләндирирди.

Вагифин һәјаты ади һәјат дејил, бөјүк инсанын һәјатыдыр, Вагиф өзү сарајда јашаса да, үрәји һәмишә доғма халгла олмушдур. Сәмәд Вурғун дејәрди ки, севилмәк истәјән биринҹи нөвбәдә севмәји баҹармалыдыр. Ән бөјүк сәадәт исә халгын севимлиси олмагдыр. Мәһәббәт елә шејдир ки, о, бир дәфә дә зорун гаршысында тәслим олмамышдыр. Мәһәббәт нәкам гала биләр, анҹаг «пардон» — дејиб бир үрәкдән башга үрәјә гона билмәз. Вагиф мәһәббәти дә белә саф вә јенилмәз олмушдур.

Мән хошбәхтәм ки, Сәмәд Вурғунла бирликдә, даһа доғрусу, онун тәшәббүсү илә әсил Вагиф университети кечмишәм. Һәлә һеч бир ишим «Вагиф» тамашасынын үзәриндә апардығымыз јарадыҹылыг иши гәдәр мәнә ләззәт вермәмишдир. Биз әввәлҹә ики нәфәр идик, Сәмәд Вурғун вә мән. Сонра бүтүн театр коллективи бизә гарышды. Елә олурду ки, нечә саат икидә, үчдә дә биз бирбиримизә Вагифдән сөһбәт ачырдыг. Вагифин ширинлији јухунун ширинлијини үстәләјирди. Сәһәр ачылырды, Вагифин телефон сөһбәти исә битмәк билмирди, һәр фикир тәзә фикир кәтирир, нағызлар гараланырды. Биз тамаша һазырламыр — даһи шаирә өз борҹумузу верирдик.

Јухусуз кечәләримиз, нараһат күндүзләримиз мүкафатсыз галмады. «Вагиф»ин илк тамашасы һәлә милли театрымызда көрүнмәмиш бир алгышла, сәһнәјә күл-чичәк ахыны илә гаршыланды.

О күндән дүз отуз илдир ки, кечир. Бу күн халгымыз бүтүн гардаш халгларла бирликдә Молла Пәнаһ Вагифин анадан олмасынын 250 иллијини тәнтәнә илә бајрам едир. Јубилејгабағы дөвләт драм театрымыз Сәмәд Вурғунун «Вагиф» пјесинин 800-ҹү тамашасыны верди. Бунун өзү бир милли мәдәнијјәт бајрамы иди.

Вагиф мөвзусу түкәнән дејил, халг мәһәббәти гәдәрдир. Дүз отуз илдир ки, мән Вагиф мөвзусуну үрәјимдә кәздирирәм, Сәмәд Вурғунун әл јазыларыны, мәктубларыны, гејдләрини, Вагиф һаггында олан бүтүн башга әсәрләри дәнә-дәнә охујурам. Мән өлмәз Вагифин кино абидәсини дә көрмәк арзусундајам.

Адил ИСКӘНДӘРОВ,
ССРИ халг артисти.

ВАГИФ... ВАГИФ... ВАГИФ...

Фото В. Ибадовундур.

ДОСТЛУГ ҸАРЧЫСЫ

Күрҹүстанын әдәби ичтимаијјәти гардаш Азәрбајҹан халгынын бөјүк оғлу, көзәл сәнәткар, лирика устасы Молла Пәнаһ Вагифин јубилејини бөјүк тәнтәнә илә гејд едир. Вагифи тәкҹә Азәрбајҹан халгынын оғлу адландырмаг, мәнҹә, дүз олмаз. Ону «халглар оғлу» адландырмаг лазымдыр. Вагиф бизим Күрҹүстаны инҹә бир шаир гәлби илә севмиш вә онун көзәлликләрини, көзәлләрини, халгынын наҹиб сифәтләрини сонсуз бир мәһәббәтлә тәрәннүм етмишдир. Шаир Тифлисә һәср етдији ше'рләрдән бириндә дејир:

Бәһ, бу бағын нә әҹәб
сәрв-диларалары вар,
Һәр тәрәф тазә ачылмыш
күли-рә'налары вар.
Ачылыб тазәву тәр
лаләји-һәмралары вар,
Јә'ни Тифлисин әҹәб
дилбәри-зибалары вар.
Еј көнүл, сејр елә ким,
түрфә тамашалары вар.

Бу мисраларда нә гәдәр бөјүк бир гардаш сәмимијјәти дујулур. Вагиф күрҹү халгына мәһәббәтини јалныз ше'рләри илә дејил, өзүнүн гајнар сијаси фәалијјәти илә дә дәфәләрлә көстәрмишдир. Ағамәммәд шаһ Гаҹарын өлкәләримизә һүҹуму заманы о, азәрбајҹанлыларын күрҹүләрлә үмуми дүшмәнә гаршы биркә чыхышларынын ән гызғын тәшкилатчыларындан бири олмушдур. О, дәфәләрлә күрҹү чары II Ираклинин сарајына кәлмиш, Күрҹүстанын мүтәрәгги фикирли адамлары илә јахындан таныш олуб, достлуг етмишдир.

Бу күн, Низами вәтәнинин һүнәрвәр шаир оғулларындан биринин — бөјүк Вагифин анадан олмасынын 250 иллији күнүндә күрҹү халгы да тәнтәнә ичиндәдир. Вагифи өз доғма өвлады кими үрәкдән севән халгымыз онун јарадыҹылығы илә чох јахындан танышдыр. Вагифин ше'р китаблары Күрҹүстанда дәфәләрлә чап олунмушдур. Севинҹлә билдирирәм ки, бир нечә күн бундан габаг шаирин јени ше'рләр китабы күрҹү дилиндә чапдан чыхмышдыр. Мәҹмуәјә Вагифин нидијәдән күрҹү дилиндә чыхмыш ше'рләри илә јанашы јени тәрҹүмә едилмиш әсәрләри дә дахил олунмушдур. Бу ше'рләри ән јахшы, исте'дадлы мүасир шаирләримиз тәрҹүмә етмишләр.

Радио вә телевизијамыз хејли вахтдыр ки, Вагиф јарадыҹылығына һәср олунмуш марағлы верилишләр тәшкил едир. Вагифин јубилеји илә әлагәдар олараг Тбилисидә ајрыҹа тәнтәнәли кечә кечириләҹәкдир. Гардаш азәрбајҹанлыларын севинҹинә үрәкдән шәрик олан күрҹү халгы бөјүк Азәрбајҹан шаири, халглар достлуғунун одлу ҹарчысы Молла Пәнаһ Вагифи өз гәлбиндә һәмишә доғма оғул кими јашатмыш вә јашадаҹагдыр.

Григори АБАШИДЗЕ,
Күрҹүстан Јазычылар Иттифагынын биринҹи катиби.

САЛАМ СИЗӘ!..

Гардаш Азәрбајҹан халгынын бу көзәл бајрамы — бөјүк шаир Молла Пәнаһ Вагифин анадан олмасынын 250 иллији татар халгынын да тәнтәнә илә гејд етдији һадисәләрдән бирдир. XVIII әсрин исте'дадлы, мүбариз, мүдрик шаирләриндән бири олан Вагифи татар охуҹулары һәлә Бөјүк Октјабр сосиалист ингилабындан хејли әввәлләрдән танырыр вә онун ше'рләрини сева-сева мүталиә едирдиләр.

Бизим күнләрдә Вагиф јарадыҹылығы хүсусән мәшһурлашмышдыр. Вагиф, һәр шејдән әввәл, өзүнүн јүксәк сәнәткарлығы, ејни заманда садәлији вә халгилији илә татар халгынын гәлбинә јол тапмышдыр. О, поезијада јенилик, тәзәлик, һәјатилик рәмзидир.

Јахшы јадымдадыр; гәһрәман шаир Муса Ҹәлилин анадан олмасынын 50 иллији тәнтәнәләриндә Азәрбајҹанын өлмәз халг шаири Сәмәд Вурғун бизә Вагифин һәјат вә јарадыҹылығындан, сијаси фәалијјәтиндән, тарихи ролундан нечә дә бөјүк мәһәббәт вә еһтирасла данышырды.

Татар халгы тарих боју Азәрбајҹан халгы илә сых шәкилдә мә'нәви, мәдәни јахынлыг етмиш, нечә дејәрләр, бир нөв гоһум олмушдур. Азәрбајҹанын Вагиф, М. Ф. Ахундов, Н. Нәриманов кими мүтәрәгги фикирли оғуллары әдәби, ичтимаи, сијаси фәалијјәтләри вә ҹошғун јарадыҹылыглары илә татар зијалыларынын һәјатына, татар халгынын әдәбијјатына әһәмијјәтли дәрәҹәдә мүсбәт тә'сир көстәрмишләр.

Вахты илә Һәштәрханда ингилаби һәрәкатын рәһбәрләриндән бири олан дөнмәз мүбариз Нәриман Нәриманов татар ингилабчылары илә јахындан әлагә сахламыш, онлара јол көстәрмишдир. Тәсадүфи дејилдир ки, һазырда бизим Казанын ән бөјүк хијабанларындан биринин ады бу бөјүк ингилабчынын, доғма Нәриман јолдашын адыны дашыјыр.

Азәрбајҹанда Һ. Б. Зәрдабинин «Әкинчи» гәзети, Ҹ. Мәммәдгулузадәнин «Молла Нәсрәддин» журналы татар халгынын ичтимаи фикринин ојанмасында чох мүһүм рол ојнамышдыр.

Исте'дадлы шаирләримиздән Мөвла Гулу, Отуз Имәни вә башгалары бөјүк шаир Вагифдән бәһрәләнмиш, онун тә'сири алтында көзәл лирик ше'р нүмунәләри јазыб јаратмышлар.

Мән бу күн чох шадам ки, Азәрбајҹан халгынын бу көзәл бајрамында она өз доғма халгымын саламыны вә тәбрикини јетирирәм.

Гөмәр БӘШИРОВ,
татар јазычысы.

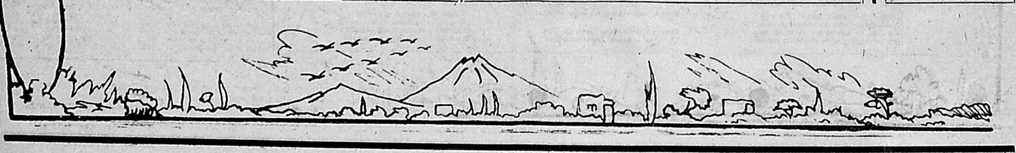

ЈАЛНЫЗ ЈАРАДАН!..

ЈЕНӘ КӨЛЛӘРДӘДИР ШАИР ХӘЈАЛЫ... Рәссам: Микајыл Абдуллајев.

Алексеј СУРКОВ
БӨЈҮК НҮМУНӘ

МИН ДОГГУЗ јүз алтмыш сәккизинчи ил Вәтәнимизин тарихиндә бөјүк мәдәнијјәт бајрамлары илидир. Бу бајрамлар Совет Иттифагынын гардаш халглар әдәбијјаты тарихинин мүһүм һадисәләри илә бағлыдыр.

Зәһмәткешләр күрҹү халгынын көркәмли лирик шаири Николоз Бараташвилинин анадан олмасынын 150 иллијини унудулмаз бир мәдәнијјәт бајрамы кими гејд етдиләр. Өзбәк әдәбијјатынын бөјүк банијси, шаир, мүтәфәккир вә дөвләт хадими Әлишир Нәваинин анадан олмасынын 525 иллији өзбәк халгы илә бирликдә бүтүн гардаш республикаларын халгларынын да бајрамы олду. Таҹик јолдашлар Таҹикистанын илк совет јазычысы Сәдрәддин Ајнинин анадан олмасынын 90 иллијини һамымызла бирликдә ләјагәтлә гејд етдиләр. Лап бу јахынларда рус классики Иван Серкејевич Туркеневин анадан олмасынын 150 иллијини кечирмишик.

Будур, илин ахырында азәрбајҹанлы достларымыз Совет Иттифагынын бүтүн халглары илә бирликдә Азәрбајҹан әдәбијјатынын ән мәшһур, шанлы сәләфләриндән бири олан Вагифин анадан олмасынын 250 иллик јубилејини гејд едирләр. Вагиф поезијасы Азәрбајҹан дилиндә јарадылан әдәбијјатын инкишаф јолунда мүһүм бир мәрһәлә олмушдур.

Азәрбајҹан ССР-ин индики Газах рајонунун Салаһлы кәндиндә дүнјаја кәлмиш Вагиф бөјүк бир фитри поетик истедад, дәрин зәка вә мәтин ирадә саһиби иди. О, Азәрбајҹан ханлыгларында орта әср феодал әсарәтинин һәлә һөкм сүрдүјү, халгын јохсуллуг, ҹәһаләт вә һүгугсузлуг мәнкәнәсиндә сыхылдығы XVIII әсрин зүлмәтли илләриндә һәр чүр маниәләрә бахмајараг Загафгазијанын ән елмли адамларындан бири, көркәмли дөвләт хадими вә бөјүк шаир олмушду. Вагифин өлмәз мисралары бу күн дә севилә-севилә охунур, өз ингилаби гәһрәманлығы, әмәк фәдакарлығы илә көркәмли шаирин вәтәнинин симасыны тамамилә дәјишдирмиш олан јени һәјат гуруҹуларынын да гәлбинә јол тапыр.

Ханын әтрафында ән елмли адамлардан бири олан Вагиф Азәрбајҹан тарихинә нәинки көркәмли лирик шаир, һәм дә орижинал бир мүтәфәккир, ағыллы, узагкөрән бир дөвләт хадими кими дахил олмушдур.

Вагиф вәһши феодал гајдаларындан халгын олмазын әзаб чәкдији бир өлкәдә, башы үстүндән басгын тәһлүкәси әскик олмајан бир өлкәдә јашајырды. Вагиф өз мүрәккәб заманәсиндә елә надир шәхсијјәтләрдән бири иди ки, о, күчлү вә гәддар истилачыларын ганлы һүҹумларыны дәф етмәк үчүн гоншу халгларын — азәрбајҹанлы, күрҹү вә ермәниләрин сә'јләрини, гүввәләрини бирләшдирмәк үчүн јол тапмағын зәрури олдуғуну дујмушду. Вагиф баша дүшмүшдү ки, о заманкы тарихи шәраитдә ганлы зүлмкарлара гаршы мүбаризәдә шимал гоншусунун — Русијанын көмәјинә архаланмаг мәгсәдә даһа ујғун иди.

Вагифин планлары әсасында мөһкәмләндирилмиш Шуша галасы — Гарабағ ханлығынын пајтахты онун вәзирлији дөврүндә узун мүддәт гәддар Иран шаһы Гаҹарын гошунларынын мүһасирәсинә давам кәтирмишди.

Мәрд вәтәнпәрвәр олан Вагифи вә онун оғлуну өлдүрмәклә алчаг гатилин үрәји сојумады, о, вәзирин бүтүн әмланыны, бүтүн әлјазмаларыны одлара галады, чапыб талады.

Иш елә кәтирә биләрди ки, өз поетик дүһасынын бүтүн бәһрәләри јандырылыб мәһв едилдикдән сонра Вагиф мүдрик бир дөвләт хадими, фәдакар бир вәтәнпәрвәр кими јадда галарды, амма кәләҹәк нәсилләр үчүн бир шаир кими өлүб кедәрди. Амма белә олмады, она көрә ки, Вагифин поетик јарадыҹылығына дәрин бир халгилик һакимдир. Шаирин һәлә сағлығында онун ше'рләри сүр'әтлә елобаја јајылмыш, әзбәрләнмиш, Азәрбајҹанын кәндләриндә вә шәһәрләриндә сазын вә башга чалғы аләтләринин мүшајиәти илә ифа едилмиш, шаирин өлүмүндән сонра исә «Китаби Дәдә Горгуд» епосу вә ја «Короғлу» дастаны кими ашыглар тәрәфиндән ифа олунараг дилдән-дилә, нәсилдән-нәслә кечмишдир.

Халг өз һафизәсиндә ән чох Вагифин мәһәббәт лирикасынын көзәл нүмунәләрини горујуб сахламышдыр. Бу лирикадан көрүнүр ки, Вагиф өз сәләфләринин ән'әнәләрини давам етдирмәклә кифајәтләнмәмиш, халг поезијасынын гајнар чешмәсиндән бәһрәләнәрәк ше'рә јенилик, тәравәт кәтирмиш, «әбәди» мөвзу олан мәһәббәт мөвзусуну реалист сәпкидә ишләмиш, ону риторик символ вә аллегоријалардан азад етмишдир.

Вагифин, мүасир дилдә десәк, вәтәндашлыг лирикасынын чох аз бир гисми бизә кәлиб чатмышдыр. Лакин тәкҹә бу нүмунәләри өјрәнмәклә биз өз дөврүнүн һадисәләринә вә адамларына Вагифин нечә гијмәт вердији, феодал зүлмү алтында әзилән халгын дәрдсәринә, арзу вә диләкләринә бәләд олан бир адам кими онун фикрини һансы мәсәләләрин мәшғул етдији һаггында ајдын тәсәввүр әлдә едә биләрик.

Ким билир, Вагиф гәтлә јетирилән күн онун јаланчылыға, ријакарлыға, сахтакарлыға вә мә'нәви пуллуға гаршы гәзәбли иттиһам кими сәсләнән, азад фикир тәрәннүм едән нечә ше'ри јандырылыб күлә дөндәрилмишдир. Лакин биз елә «Көрмәдим» ше'риндән дә һисс едирик ки, шаирин гәлбини овундуран, феодал дүнјасынын ағыр тәәссүратыны она аз-чох унутдуран ән инҹә, зәриф мәһәббәт лирикасы илә јанашы Вагиф јүксәк вәтәндашлыг пафосу илә ашыланмыш олан вә јаланлары, икиүзлүлүјү, сахтакарлығы һиддәтлә ифша едән ше'рләр дә јазмышдыр.

Мүхтәсәр ким, белә дүнјадан
кәрәк етмәк һәзәр,
Ондан өтрү ким, дејилдир
өз јериндә хејрү шәр,
Алиләр хаки-мәзәлләтдә,
дәниләр мө'тәбәр,
Саһиби-зәрдә кәрәм јохдур,
кәрәм әһлиндә зәр,
Ишләнән ишләрдә әһкамү
ләјагәт көрмәдим.

Досту шаир Видадијә итһаф етдији ше'риндә Вагиф залымлара, голузорлулара өз нифрәтини бөјүк бир гүввә илә билдирмиш, мых дүзәлтмәк барәсиндә залым һөкмдардан ағыр, күчатмаз бир тапшырыг алан, лакин өлдүрүлмүш зүлмкарын табутуна вурмаг үчүн ҹәми дөрд мисмар дүзәлдән дәмирчи һаггында гәдим әфсанәни нәзмә чәкмишдир.

Бу күнләрдә биз Вагифин адыны миннәтдарлыгла, еһтирамла хатырлајараг бир дәгигә дә унутмуруг ки, гүдрәтли шаир өз гаранлыг заманәсиндә халглар арасында гардашлығын илк тәмәл дашларыны гојмуш, онун шанлы мәсләкдашы Мирзә Фәтәли Ахундов исә XIX әсрдә бу јолу давам етдирмишдир. Биз достларымызын, Азәрбајҹан совет шаирләри Сәмәд Вурғунун вә Осман Сарывәллинин, Сүлејман Рүстәмин вә Рәсул Рзанын, Мәммәд Раһимин вә Әһмәд Ҹәмилин, Мирварид Дилбазинин вә Никар Рәфибәјлинин, әдәбијјата мүһарибәдән сонра кәлмиш бир чох истедадлы шаирин ше'рләрини охујаркән бу шаирләрлә онларын бөјүк сәләфи арасында мә'нәви бир јахынлыг, бир јарадыҹылыг јахынлығы дујуруг. О сәләф ки, арамыздан тез кетмиш олан Азәрбајҹанын халг шаири Сәмәд Вурғун «Вагиф» адлы XVIII әср драматик хроникасында онун әзәмәтли образыны јаратмышдыр.

Гој ән гүдрәтли Азәрбајҹан шаирләриндән биринин хатирә күнләри Азәрбајҹан әдәбијјатынын гәдимдән башланыб кәлән шанлы ән'әнәләринин давамчыларына бир даһа хатырлатсын ки, Азәрбајҹан поезијасынын чохәсрлик тарихи вә коммунизм гурмагда олан халгын ҹошғун јарадыҹылыг вүс'әти онлары өзләринин сәнәткарлыг сәвијјәсини даһа да јүксәлтмәјә, әсәрләриндә вәтәндашлыг дујғуларыны даһа да күчләндирмәјә сәсләјир.

«ВАГИФИ»

Вагиф кимдир?

Бу суал илк бахышда бә'зиләринә гәрибә көрүнә биләр. «Нечә јә'ни Вагиф кимдир?» Вагиф шаирдир. Һәтта әлавә едиб дејә биләрләр ки, бөјүк шаирдир, даһи шаирдир. Буну мән дә билирәм. Анҹаг јенә дә соруштурам:

Вагиф кимдир?

Бөјүклүк, даһилик һеч дә Вагифи башга бөјүк, даһи шаирләрдән фәргләндирмир. Мәнә елә кәлир ки, Вагиф һаггында нәсә даһа улви бир сөз демәк лазымдыр. Мән шәхсән о сөзү тапа билмирәм. Бәлкә дә о сөз тәкҹә үрәк үчүн јараныб. Дил ону демәкдә аҹиздир. Билмирәм. Бир ону билирәм ки, о сөзү ахтара-ахтара ихтијарсыз олараг пианонун архасында отурмушам. Вагиф һаггында дүшүнә-дүшүнә «Вагифи» поемасыны јазмышам.

Вагиф әфсанәјә дөнмүш, бабаларын һикмәтинә, нәнәләрин нағылларына, аналарын лајласына, ҹаванларын мәһәббәтинә гарышмыш бир шаирдир. Мән Молла Пәнаһ сөзүнү ешидәндә һеч Вагифи танымырдым. Ушаглы-бөјүклү һамы «һәр охујан Молла Пәнаһ олмаз» дејирди. Молла Пәнаһа һамы инанырды, һамы сонсуз һөрмәт едирди.

Вагиф әсил халг шаири олмушдур. Халг шаири исә халгын ән сәдагәтли оғлу олмаг демәкдир. Вагиф халгын руһуну, дилини, арзу вә истәјини, зөвгүнү, көзәллијини дәриндән-дәринә өјрәндикдән сонра һәр шаирин кириш билмәдији Шәрг поезијасы көлләринә Азәрбајҹан ше'ри бајрағыны учадан-уча галдырмыш, бунунла да әдәбијјатымызда реализм јолуну ачмыш бир шаирдир. Онун үрәји халгын үрәји илә бир вурмушдур демәк азды, чүнки Вагифин үрәји бу күн дә вурур. Онун үрәји ше'рләриндәдир. Бу ше'рләр өлмәздир.

Мән Вагифин саз чалыб-чалмадығындан хәбәрсизәм. Анҹаг ҹәсарәтлә дејә биләрәм ки, Вагиф бәстәкар олмушдур. Бу ҹәсарәти мәнә онун ше'рләри вермишдир. Вагиф гошмаларыны охујаркән һисс едирсән ки, о, садәҹә олараг ше'р јазмамышдыр — Азәрбајҹан сөзләринин мусигисини кәшф етмишдир. Вагиф Азәрбајҹан сөзләрини нота дүзмүшдүр. Онун һәр гошмасы, һәр мүхәммәси, һәр гәзәли бир маһныдыр.

Вагиф ше'рини охујаркән инана билмирсән ки, бу гәдәр көзәллик тәсвирини бир адам верә билсин. Бу ше'рләри санки бүтүн халг јазыб-јаратмышдыр. Бәли, Вагиф бүтүн халгын естетик зөвгүнүн ифачысы олмушдур. Она көрә дә Вагифин ше'рләри сәнә доғма кәлир.

Вагифин кимлији бунунла да тамамланмыр. Биз Вагифи инди-инди өјрәнмәјә башламышыг. Вагиф түкәнмәз хәзинәдир. Бу хәзинәнин һәр бир инҹисинә Азәрбајҹан халгынын ады јазылмышдыр. Она көрә дә Вагифин инҹиләри јер үзүндәки бүтүн сөз инҹиләриндән өз вагифилији илә сечилир.

Фикрәт ӘМИРОВ,
ССРИ халг артисти, бәстәкар.

КӨЗӘЛЛИК АШИГИ

Бөјүк шаиримиз Молла Пәнаһ Вагифи мән лап ушаг чағларымдан севирәм. Кәнд тојларында, мәҹлисләриндә чыхыш едән ашыглар тез-тез Вагифин адыны чәкир, онун гошмаларыны охујурлар. Биз онларын охудуглары садә Вагиф мисраларыны чох асанлыгла әзбәрләјирик.

Мән һәр дәфә доғма Аразын саһилләринә чыханда ихтијарсыз олараг шаирин «Күр гырағынын әҹәб сејрәнкаһы вар» мисрасыны үрәјимдә тәкрар едир, дүшүнүрәм ки, јәгин Вагифин јолу вахты илә бизим тәрәфләрә дүшсәјди, Араз гырағы һаггында да мүтләг буна охшар бир ше'р јазарды. Бәли, Араз гырағы да Күр гырағы кими вахты илә касыб, јохсул, мәдәни ҹәһәтдән кери галмыш бир јер иди.

Инди исә мән Араз гырағындан фәхрлә сөһбәт ачырам. Инди Араз гырағы бар-лы-бәрәкәтли, вары түкәнмәз јерләр, гүдрәтли машынлар ојлағыдыр. Кәндимиз мәдәни ҹәһәтдән нечә дә инкишаф етмиш, бөјүмүшдүр. Көзәл мәктәб бинасы, хәстәхана, клуб, китабхана, јарашыглы евләр көз охшајыр.

Вагиф гадын көзәллијинин тәрәннүмчүсү олмушдур. О, гадынлары ағыр зәһмәтдән гуртармаг, онларын көзәлликләринә, инҹәликләринә хәләл кәтирән нә варса, һамысыны мәһв етмәк арзусу илә алышыб јанмышдыр. Бизим совет дөврүмүздә гадын әмәјини јүнкүлләшдирмәк, гадын көзәллијини, гадын ләтафәтини горујуб сахламаг үчүн һәр чүр шәраит јарадылмышдыр. Инди кәндләримиздә олан күчлү техника, хүсусән гадынларын бу техникадан кениш истифадә етмәләри дедикләримә чанлы мисалдыр. Мән өзүм елә бу ил 160 тондан чох памбығы машынла јығмышам. Бу, онларча гадыны әллә памбыг јығмагдан хилас етмәк демәкдир.

Көзәллик ашиги бөјүк шаир инди сағ олсајды ән гәшәнк ше'рләрини бизим јени кәндләримизин гәнирсиз көзәлләринә, гүдрәтли әмәк гәһрәманларына һәср едәр, сонсуз илһамла јазыб-јарадарды.

Атлас МӘММӘДОВА,
Имишли рајонундакы «Араз» колхозунун сүрүҹү-механики.

Сүлејман РҮСТӘМ
ВӘТӘНПӘРВӘР НӘҒМӘКАР

ВАГИФ дедикдә Азәрбајҹан поезијасынын ән гүдрәтли, ән парлаг, әдәбијјатымызда ән шәрәфли јерләрдән бирини тутан шаирини дүшүнүрүк. Мәним севдијим бир сыра бөјүк сөз усталары вардыр. Онлардан үчү мәнә даһа јахындыр. Фүзули, Вагиф вә Сабир. Бу дүһаларын әсәрләрини нә вахт охусам мәнә тәзә кәлир. Һәр охудугда мәним үчүн јенидән бир поезија дүнјасы ачылыр. Бу шаирләрин һәрәсинин өз аләми, өз поезија хәзинәси вардыр. Вагиф дедикдә биз вәтәнпәрвәр, инсанпәрвәр, һуманист, халг талеји һаггында дүшүнән мүдрик бир сәнәткары, шаири көрүрүк. Өз дөврүндә халгынын чәкдији мүсибәтләрин, әзабларын шаһиди олмуш, үрәји од тутуб јанан Вагифин поезијасы ону севән үрәкләрә чох јахын вә чох мәһрәмдир. Ади бир кәнддә доғулмуш вә бөјүк бир халгын шаири кими шөһрәт тапмыш Вагиф, ана дилиминин сафлығынын кешикчиси олмуш десәк, јанылмарыг. Өзүндән әввәл јазыб-јаратмыш устад шаирләрин вә ел әдәбијјаты хәзинәсинин бир гызыл ачары да Вагифдә иди десәк, јенә јанылмарыг. Вагиф доғма һеҹа, һәм дә силлабик өрүз вәзниндә јазырды. Һеҹа вәзниндә јаздығы ше'рләр бизә ана лајласы гәдәр доғма вә ширин кәлир. Көзәлләрә јаздығы ше'рләрдәки инҹиблик, инҹәлик бизи һејран едир.

Севдијим, ләбләрин
јагута бәнзәр,
Сәрасәр дишләрин
дүрданәдәндир...

ше'ринин мусиги илә һәмаһәнк олан сәдалары алтында Вагифин вәсф етдији көзәлләр евләрә кәлин көчүрүлмүшдүр. Ушаглыгда бабаларымыз, нәнәләримиз нағылларла јанашы Вагиф ше'рләриндән дә мүәллифини билмәдән бизә парчалар охумушлар. Вагиф ше'рләри халг арасында о гәдәр кениш јајылмыш вә о гәдәр шөһрәт тапмышдыр ки, һәр мәҹлисдә, һәр шәнликдә, һәр тојда охунур. Инсанлара бөјүк бәдии зөвг ашылајыр, онлары һәјаты севмәјә сәсләјир.

Вагифин бир дөвләт хадими кими көстәрдији фәалијјәт дә халгымызын, Вәтәнимизин тарихиндә мүһүм бир һадисәдир. Вагиф бир дөвләт хадими кими өз ағлы илә, зәкасы илә һәмишә халгын мәнафејинә хидмәт етмәјә ҹан атмышдыр. Русија илә, Күрҹүстанла достлуғун мөһкәмләнмәсинә, вәтәни јаделлиләрин басгынларындан горумаға ҹан јандырмасы буна ҹанлы мисалдыр. Јаделлиләр вәтәнимизин мүгәддәс торпағыны мурдар ајаглары илә тапдајанда лирик шаир Вагифин гәзәбли сәси уҹалмыш вә шаир вәтән övладлары илә бир ҹәркәдә олмушдур. Халгын ханлардан, бәјләрдән, мүстәбидләрдән чәкдији зүлмләрә, мүсибәтләрә Вагиф һеч заман лагејд галмамышдыр.

Вагиф поезијасы гоҹалмајан, һәмишәҹаван, тәравәтини, һәрарәтини, мәзијјәтини итирмәјән поезијадыр. Мәнҹә, Фүзули дә, Вагиф дә, Сабир дә бизим јалныз устадымыз јох, һәм дә бу күнкү поезијамызын уғурлу јолларында биздән ајрылмајан, бизимлә аддымлајан мүәллимләримиз, достларымыздыр. Вагифин поезијасы заман кечдикҹә интишар тапыр, бир чох милләтләрин дилинә тәрҹүмә едилиб мәһәббәтлә охунур.

Бу күн вәтәнпәрвәрликдән, новаторлугдан, халгиликдән, ше'р дилимиздән сөһбәт дүшәндә мән Вагифи дүшүнүрәм. Газахын Салаһлы кәндиндә олдуғум заман көрпәли бешикләрә дејилән ана лајлаларыны ешидәндә бурада доғулан Вагифи дүшүнүрәм. Шушаны долашаркән, Гарабағын көзәлликләрини сејрә даларкән бу торпагда јатан Вагифи дүшүнүрәм. Гардаш милләтләрин вәтәниндә — Москвада, Кијевдә, Дашкәнддә, Ашгабадда Вагиф ше'рләринин тәрҹүмәләрини динләркән јенә достлуг нәғмәкары Вагифи дүшүнүрәм. Һәр дәфә гардаш күрҹү халгынын пајтахты Тбилисидә оланда бөјүк мәһәббәтлә Вагифи дүшүнүрәм. Шејх Сән'ан дағына чыханда, гәдим бир килсәнин гаршысындан кечәндә, күрҹү көзәлләрини көрәндә Вагифи дүшүнүрәм.

Мән Вагифи күндән-күнә көзәлләшән ана Вәтәнимизин һәр бучағында, јени дүнја гуруб јараданларын хошбәхтлик, сәадәт оҹағында көрүрәм. Бу күн дүнјанын бир сыра милләтләринин — јазычы вә шаир оғуллары милләтимизин бөјүк өвладынын ше'р бајрамына топлашмышлар. Шаирин бу тәнтәнәсиндә сөһбәт милләтләр достлуғундан, азадлыг, сәадәт поезијасындан кедир. Бу достлуг мәҹлисинин ағсаггалы ағ сачлы севимли шаиримиз Молла Пәнаһ Вагифдир.

Пәнаһ дәрс алыбдыр Молла Пәнаһдан

Устад, өлмәз адын, енмәз һөрмәтин
Севән көнүлләрин отағындадыр.
Бөјүк мәһәббәтин, саф мәһәббәтин
Ешгин көзәллијин сорағындадыр.

Јенә вәтән — дејиб, јаныр көзләрин,
Јенә сәдагәтдән дејир сөзләрин,
Јенә о мүгәддәс ајаг изләрин
Бизим доғма Күрүн гырағындадыр.

Хошбәхтсән, гәлбиндә галмајыб
камын,
Әзиз гонағысан тојун, бајрамын,
Сәнин һәмишәтәр шаир илһамын,
Һәр күлүн, чичәјин јарпағындадыр.

Ики әср јарым бир мәсафәдән,
Сәни бу күнләрә кәтириб Вәтән,
Сорағын кәлсә дә нечә өлкәдән,
Гәлбин Азәрбајҹан торпағындадыр.

Сән бөјүк Вагифсән, һәр јердә, Вагиф,
Арзуја, севинҹә һәр јердә вагиф,
Сәнәтдә Вагифсән, ше'рдә Вагиф,
Адын јүз китабын варағындадыр.

Устад, газандығым бу шөһрәт, бу шан,
Мәнә ирс галыбдыр Молла Пәнаһдан,
Пәнаһ дәрс алыбдыр Молла Пәнаһдан,
Сөзләрин нәғмәли додағындадыр.

Ашыг Пәнаһ ПӘНАҺОВ.

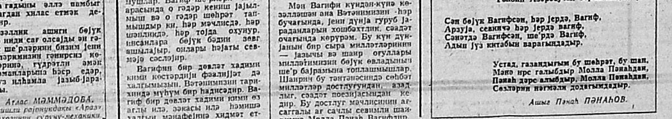

КҮР ГЫРАҒЫНЫН ӘҸӘБ СЕЈРӘНКАҺЫ ВАР

Күр гырағынын әҹәб
сејрәнкаһы вар,
Јашылбаш сонасы
һајыф ки, јохдур!
Үчү тәр чыгалы
сијаһ телләрин,
Һәрдән тамашасы
һајыф ки, јохдур!

Башымыз үстүндән асыл-мыш радионун кур сәси катерин јекнәсәг угултусуну үстәләмишди. Верилиш Вагифин анадан олмасынын 250 иллијинә һәср едилмишди.

Гыш күнү тышлағы
Гырагбасаны,
Көзүдүр Араны,
ҹүмлә-ҹаһаны,
Белә көзәл јери,
көзәл мәканы,

Бир көзәл обасы
һајыф ки, јохдур!

«Кетмәјин бинасы, һајыф ки, јохдур!» — дејән диктор ше'ри битирди. Чох кечмәди ки, верилиш дә гуртарды. Амма Вагифин гошмасы бизи јаман алмышды. Һәр икимиз сусмушдуг, мән дә, кәминин капитаны да.

Пајызын кирмәсинә бахмајараг күнәш өз јај иддиасындан һәлә әл чәкмәмишди. Орда-бурда чимиб, өзүнү күнә верәнләр дә вар иди. Катер Күр чајыны Гарачала сәмтиндән доланыб үзүјухары Әли Бајрамлы тәрәфә үзүрдү. Биз кәминин көјәртәсиндә дајанмышдыг. Ады Азәр олан капитан күргыраглы иди. Ушаглыгы да, кәнчлији дә бу галын мешәли саһилләрдә, кур сулу Күрүн синәсиндә кечмишди. О һәр гајаны, һәр ағаҹы, Күрүн һәр буруланыны танызырды.

«Вәтән» катери һәр ики саһили јалаја-јалаја кумушу далгалардан өзүнә ганад дүзәлдиб елә һеј ирәли чан атырды.

Күргыраглы достум да, мән дә Вагиф гошмасынын тә'сири алтында бу тәкраролунмаз көзәлликләри сејр едә-едә дәрин хәјала далмышдыг. Санки ән ширин бир мусигини динләјирдик. Һәрдән ағачлар сејрәкләшир, ағдашдан тикилмиш абад кәндләр чаја енирди. Гызлар, кәлинләр тахта көрпүләрин үстүндә палтар јујур, халча-палазы суја чәкирдиләр. Гајанын үстүнә топлашмыш ушаглар атылыб-дүшәрәк нәсә гышгырырдылар.

— Бизи саламлајырлар... — дејә Азәр күлә-күлә ушаглара әл етди.

Буну көрән гыз-кәлинләр дә бизә салам көндәрдиләр.

Катер кәнди кечиб ачыглыга чыхды. Солумузда Муған иди, сағымызда Ширван. Бир тәрәфдә көз ишләдикҹә узанан памбыг тарлалары, бир тәрәфдә исә нефт буруглары.

— Ширваннефтин буругларыдыр... — дејә Азәр сағ саһили көстәрди. — Дејирләр, Күрүн Муған тәрәфиндә дә зәнкин нефт јатаглары вардыр. Гызгын кәшфијјат кедир. О күн бир чаван мүһәндис деди ки, чајын алтына мајли истигамәтдә гују газырыг. Белә чыхыр ки, Күрүн алтындан да чај ахыр, нефт чајы. Нә исә, бу Күрүн чох сирли әфсанәләри вардыр. Јазычы Исмајыл Шыхлы романынын адыны «Дәли Күр» гојуб, амма кәрәк «Ана Күр» гојајды. Чүнки Күр, демәк олар ки, бүтүн Азәрбајҹана аналыг едир.

Күргыраглы достум бу сөзләри елә мәфтунлугла дејирди ки, мән чајын мәнзәрәсинә бир даһа онун көзләри илә бахмаға чалышырдым вә әввәлкиндән фәргли олараг даһа чох шеј көрмәјә башлајырдым. Муған дүзүндә памбығјыған машынлар ағыр јүк котүрмүш дәвәләрә охшајырды. Ширван тәрәфдә исә гојун сүрүләри дағын дөшүнә јајылмышды. Ағыр вә јүнкүл машынлар, автобуслар асфалт јолла шүтүјүрдүләр.

— О, Куровдагдырмы? — дејә Азәрдән соруşдум.

— Билмирәм сиз гәзетчиләр бу дағын адыны нијә дүз јазмырсыныз?

— Нечә бәјәм?

— Ахы, бу дағын әсил ады Гыровдагдыр. Нә Күровдагдыр, нә дә бә'зиләринин јаздыглары кими Куровдаг. Гыровдаг, јә'ни Гыров дағы. Бу јерләрдә гыров илк дәфә онун үстүнә гондуғундан јерли чамаат дағын адыны Гыровдаг гојуб. Гочалар данышырлар ки, бу јерләр кечмишдә јијәсиз олуб, памбыг бәјләри Күрүн үстүндә икиүч парча јери әкирмишләр, вәссалам. Сују Күрдән ведрә илә чәкәрмишләр. Инди бүтүн Муған, Ширван, бүтүн Гарабағ, Мил әкилир, јенә дә һеч кәс сујун гытлығындан килејләнмир. Чүнки Күрүн сују һарда сусузлуг вар, ора чан атыр.

Каш бөјүк шаиримиз Молла Пәнаһ Вагиф бу күнү көрмүш олајды... — дејә Азәр дәриндән көксүнү өтүрдү.— Вагиф Күр бојунда көзәл обалар көрмәк арзулајыб. Инди һәр аддымда бир көзәл кәнд, бир көзәл гәсәбә вардыр. Банкәдәки «Мајак» балыгчы гәсәбәсиндән тутмуш та Шаһ Аббас көрпүсүнәдәк бүтүн Күр гырағы ҹәннәтә дөнүб. Минкәчевир дәнизи, Минкәчевир су-електрик стансијасы, Минкәчевир шәһәри... Вагиф бәлкә дә көһнә Минкәчевири нәзәрдә тутуб. Бәлкә елә Јевлахы дејиб? Ахы онун гәдим ады Овлагдыр...

— Бәлкә елә бу көрдүјүмүз Әли Бајрамлынын кечмишини нәзәрдә тутуб?.. — дејә мән достумун сөзүнә гүввәт вердим.

— Ола биләр... Әли Бајрамлы да инкилабдан әввәл балача, мискин бир кәнд олуб... — О бу сөзләри сағ саһилдә учалан нәһәнк гургулара бахараг деди: — Бура Әли Бајрамлы електрик стансијасы иди. Авропада ән бөјүк ачыг типли електрик стансијасы.

Стансијадан о тәрәфдә исә дагларын јамачында чохмәртәбәли, тәзә Әли Бајрамлы шәһәри көрүнүрдү.

Катеримиз Чулфа дәмирјол көрпүсүнүн алтындан кечиб, Әли Бајрамлы шәһәринә кирди. Чајын һәр ики тәрәфи јашыл парк иди. Хүсусилә сағ саһилдәки «Венетсија каналлары»нын әтрафы даһа издиһамлы иди. Гызлар, кәлинләр товуз гушу кими бәзәнмишдиләр. Рәнкарәнк гајыглар санки јарыша чыхмышдылар. Һамы дејиб-күлүрдү. Дуз чајын ичинә баш алмыш јај ресторанында исә кимсә учадан охујурду:

Көзәл бојлу, көзәл хојлу,
көзәл јар,
Нә көзәлсән, кејинибсән
алы сән.
Көзәл көзүн һәр бир
гија бахында,
Көзәл чаны көзәл
тәндән алысан.

Азәр гәфләтән мәни гучаглады:

— Ешидирсәнми?.. Ешидирсәнми?.. Күр гырағында көзәл кејинмиш көзәлләри тә'рифләјирләр.

— Ше'р Вагифин дејил?

— Әлбәттә, Вагифиндир. Анҹаг о, бу гошманы Шушада сарај көзәлләринә јазыб. Күр гырағынын гыз-кәлини үчүн исә бу сөзләри демишдир:

Елә көзәл вар
бунларын ичиндә,
Әлә дүшмәз һәркиз
Чину Мачиндә,
Сөјләјән, ојнаган,
дүрүст бичимдә,
Бәзәји, либасы
һајыф ки, јохдур.
Јахуд:
Бәзәк билмәз бу
дијарын кәјчәји,
Танымаз ал чаргат,
зәррин ләчәји...

Инди бәзәк дә вар, либас да, ал чаргат да, зәррин ләчәк дә. Вагифин хан гызларына лајиг билдији көзәлләмә инди Күр гырағында јашајыб-јарадан көзәлләрин шә'нинә охунур. Бах, она көрә дә дејирәм, гардаш, Вагиф каш бу күнүмүзү көрәјди. Онда билирсәнми нечә јазарды?

Кетмәјин бинасы,
јахшы ки, јохдур!

Катер ити бурну илә сулары јара-јара Сабирабада тәрәф јол аланда, биз артыг үч нәфәр идик: Молла Пәнаһ Вагиф, күргыраглы Азәр вә мән.

Ә. ӘФГАН.

Бу миниатүрләр рәссам Әли Минаинидир. Рәссамлыг сәнәтинин билиҹиләри вә бәдии зөвг саһибләри фырчанын гүдрәтинә чохдан бәләддирләр.

Әли Минаи бир илдән артыгдыр ки, Вагиф мөвзусу илә мәшғулдур. Азәрбајҹан мәдәнијјәтинин тарихинә һәм өз јениликчи поезијасы, һәм дә бөјүк шәхсијјәти илә гызыл јарпаглар бәхш етмиш Вагиф, рәссама да гајнар вә түкәнмәз бир илһам верир, кечәни күндүзә гатыб саатларла ишләмәсинә бахмајараг, ону јорулмаға гојмур.

Башына дөндүјүм, тој
адамлары,
Сиз дә дејин: тоја кәлән
ојнасын.

Бу бејтлә башлајан гошма әсасында чәкилмиш табло нә гәдәр гијмәтлидир. Бурада бүтөв бир халг һәјаты верилмишдир.

Вагиф сәнәтиндә бәдии әкси алынмыш Азәрбајҹан көзәлләринин ојатдығы јүксәк естетик зөвг, халг мә'нәвијјатынын зәнкинлији, ел адәтләринин нәҹиблији вә һәјат күҹү рәссамын фырчасында јени бир өмүр газанмышдыр.

ҮЧ ЈАРПАГ

О шух гәмзәләрин, хәнҹәр
кирпијин
Күндә өлүр јүз мин гаи
габағында,
Хумар-хумар бахан ала
көзләрин
Кәрәндир вәрәсәи чан
габағында.

Бу бәндлә башлајан гошма әсасында чәкилмиш дикәр миниатүр исә севкинин бәшәри күҹүнү ишыгландырыр.

Гәдим, зәнкин, догма Шушада уча бир зирвәдә дајаныб учан дурналара тамаша едән Вагифин һуманизмини, шаирлик, сәркәрдәлик, ме'марлыг кејфијјәтләринин көстәрән башга бир миниатүрүн материалы дејмә-габартма јолу илә нахышланмыш бүрүнҹдүр. Мүәллиф, бурада јалныз Вагифи дејил, үмумән бөјүк мәрданк, мә'нәви учалыг, халг оғлу вә ел мә'нәвијјатынын ме'мары кими танынмыш шаирләримизин образыны үмумиләшдирмишдир.

Бу гијмәтли әсәрләр барәдә әтрафлы данышмаг имканы олмадығы үчүн јалныз буну дејәк ки, һәмин таблолара бахмаг кәрәкдир, сурәтинә бахмаг аздыр, әслинә, орижиналына — Низами адына әдәбијјат музејиндә халг сәрвәтинә чеврилмиш орижиналына бахмаг кәрәкдир.

Әли Минаинин фырчасындан чыхмыш әсәрләрә баханда тамашачынын үрәјини бөјүк ифтихар дујғусу, сәнәтдән алынан зөвгүн ләззәти бәхтәвәрчәсинә дөјүндүрүр.

Харичи хәбәрләр

ПРАГАДА МҮШАВИРӘ

ПРАГА, 20 нојабр (СИТА). Дүнән Прагада ЧКП вә СКП вилајәт, шәһәр вә рајон комитәләри биринҹи катибләринин үмумдөвләт мүшавирәси олмушдур. Мүшавирәдә һәмчинин Чехословакија Халг Ордусу вә иҹтимаи тәһлүкәсизлик органлары партија тәшкилатларынын нүмајәндәләри иштирак етмишләр.

Мүшавирәдә ЧКП МК Рәјасәт Һеј'әтинин үзвләри вә МК катибләри, ЧКП Мәркәзи нәзарәт-тәфтиш комиссијасынын нүмајәндәләри, ЧКП МК вә СКП МК шө'бә мүдирләри иштирак етмишләр. Мүшавирәнин ишинә ЧКП МК Рәјасәт Һеј'әтинин үзвү, МК катиби Л. Штроугал рәһбәрлик етмишдир.

Чехословакија Телеграф Акентлијинин вердији хәбәрә көрә, ЧКП МК-нын биринҹи катиби А. Дубчек мүшавирәнин иштиракчыларыны ЧКП МК нојабр пленумунун гәрарлары вә кедиши илә таныш етмишдир. О демишдир ки, мүшавирәнин мәгсәди пленумун көстәришләрини һәјата кечирмәк саһәсиндә партијанын тәдбирләрини мүзакирә етмәкдән ибарәтдир. Пленумун әсас сәнәдләри бүтүн коммунистләрә, бүтүн партијаја ајдын вә зәрури директив верир, партијанын фәалијјәт бирлији үчүн, кәләҹәк сијаси иш үчүн зәмин јарадыр. А. Дубчек гејри-партија органларында вә идарәләриндә партијанын рәһбәр ролуну вә коммунистләрин фәалијјәтини јүксәлтмәк мәсәләләриндән әтрафлы бәһс етмишдир.

А. Дубчек Мәркәзи Комитәнин гәрарларынын һәјата кечирилмәси үчүн шәраит јаратмаг, дахили һәјат мәсәләләриндә вә ЧССР-ин бејнәлмиләл тәәһһүдләри илә әлагәдар олараг ЧКП-нин сијасәтини инкишаф етдирмәк ишиндә партијанын кәләҹәк тәдбирләри һаггында мәһәлли тәшкилатларын биринҹи катибләринә мә'лумат вермишдир. Партијанын кәләҹәк тәдбирләр планында нәзәрдә тутулур ки, илк партија тәшкилатлары нојабр ајында өз партија јығынҹагларында ЧКП МК пленумунун сәнәдләрини мүзакирә едәҹәк, бунлардан өзләринин фәалијјәти үчүн нәтиҹәләр чыхараҹаглар.

Мүшавирәнин иштиракчылары өз чыхышларында ЧКП МК нојабр пленумунун гәрарлары илә вә партијанын фәалијјәтинин башлыҹа вәзифәләри илә тамамилә разылашдыгларыны билдирмишләр. Гејд едилмишдир ки, игтисади сијасәт вә кадрлар сијасәти, партијанын күтләви мә'лумат васитәләринә мүсбәт тә'сири мәсәләләринә, еләҹә дә ССРИ вә дикәр мүттәфиг социалист өлкәләри илә ән'әнәви достлуг әлагәләринин инкишафы мәсәләләринә диггәт јетирилмәлидир.

Коммунист вә фәһлә партијаларынын бејнәлхалг мүшавирәсинә һазырлыг көрән комиссија иштиракчыларынын бәјанаты

КОММУНИСТЛӘРИН ВӘ ИНДОНЕЗИЈАНЫН ДИКӘР ВӘТӘНПӘРВӘРЛӘРИНИН ҺӘЈАТЫНЫ ГОРУЈАГ!

Биз, 67 коммунист вә фәһлә партијасынын Будапештдә топлашмыш нүмајәндәләри, Индонезија иртиҹасынын коммунистләрә вә дикәр демократлара — империализмә гаршы, өз вәтәнинин азадлыгы вә истиглалијјәти уғрунда чарпышан мәрд мүбаризләрә вәһшиҹәсинә диван тутмасыны гәзәб вә һиддәтлә писләјирик.

Үч илдир ки, бу мүдһиш ганлы террор давам едир. Он минләрлә адам өлдүрүлмүш вә ишкәнҹәјә мә'руз галмышдыр. Һәбсханаларда вә һәбс дүшәркәләриндә јүз минләрлә адам әзаб чәкир вә мәһв олур. Индонезија Коммунист Партијасы Мәркәзи Комитәсинин сәдри Ајдит јолдаш вә Коммунист Партијасынын дикәр рәһбәрләри мүһакимәсиз вә истинтагсыз өлдүрүлмүшләр. Бу јахынларда иртиҹачылар јени гәддарлыглары илә — Нјоно вә Судисман јолдашлары е'дам етмәклә өзләрини бир даһа ләкәләмишләр.

Бејнәлхалг иҹтимаијјәтин е'тиразларына бахмајараг, Индонезијанын рәһбәрләри террор һәрәкатыны күҹләндирир, коммунистләри вә өз вәтәнинин дикәр демократик мәсләкли адамларыны ҹисмән мәһв етмәк хәттини давам етдирирләр.

Биз бу вәһшиликләри јенидән лә'нәтләјирик! Гаҹ ахыдылдыгы јетәр! Јени гурбанлара јол вермәк олмаз! Биз коммунистләрлә вә Индонезијанын дикәр демократлары илә һәмишә һәмрә'ј олдуғумузу билдиририк. Биз өз өлкәләримизин халгларынын ирадәсини ифадә едәрәк, террора сон гојулмасыны вә сијаси мәһбусларын азад олунмасыны тәләб едирик!

Индонезија иртиҹачыларынын ҹинајәтләри ҹәзасыз галмајаҹагдыр! Онлар азадлыгсевән Индонезија халгыны әзмәјә, онун империализмә гаршы мүбаризә әзмини гырмаға наил ола билмәјәҹәкләр!

Гој бүтүн дүнјада иртиҹачыларын ҹинајәтләринә гаршы е'тираз сәси даһа уҹа сәсләнсин!

20 нојабр 1968-ҹи ил,
БУДАПЕШТ.

• • •

ӘДАЛӘТСИЗ ҺӨКМӘ ГАРШЫ ГӘТИ Е'ТИРАЗ

Будапештдә топлашмыш коммунист вә фәһлә партијаларынын бејнәлхалг мүшавирәсинә һазырлыг көрән комиссија Афинада трибуналын антифашист, азадлыг вә сүлһ уғрунда, демократија вә Јунаныстанын истиглалијјәти уғрунда чарпышан мүбариз Александрос Панагулис барәсиндә чыхардыгы өлүм һөкмүнә гаршы һиддәтли е'тираз сәсини уҹалдыр; тәләб едир ки, фашист диктатор режими тәрәфиндән тәшкил едилмиш бу әдаләтсиз һөкм јеринә јетирилмәсин вә Демократ Һүгугчуларын Бејнәлхалг Ҹәмијјәтинин тәләб етдији кими, ләғв олунсун; һазырлыг комиссијасынын индики иҹласында тәмсил олунан бүтүн партијалар адындан дүнјада кенишләнән һәмрә'јлик һәрәкатыны мүдафиә етдијини вә бәјәндијини билдирир вә бүтүн антифашист вә антиимпериалист гүввәләрә, бүтүн һәгиги демократлара, бүтүн азадлыгсевән халглара һәрарәтлә мүраҹиәт едәрәк, онлары өз сә'јләрини вә фәалијјәтләрини Панагулисин һәјатыны хилас едә биләҹәк вә Јунаныстанда иртиҹачыларын ҹәза тәдбирләринә сон гоја биләҹәк ваһид кениш һәрәкатда бирләшдирмәјә чағырыр.

20 нојабр 1968-ҹи ил,
БУДАПЕШТ.

Словакија КП МК пленуму

ПРАГА, 20 нојабр (СИТА). Дүнән Братиславада Словакија КП МК пленуму ачылмышдыр. Чехословакија Телеграф Акентлијинин вердији хәбәрә көрә, Словакија КП МК-нын биринҹи катиби Г. Гусак ЧКП МК-нын нојабр пленуму вә Словакија коммунистләринин вәзифәләри һаггында мә'рузә етмишдир. О демишдир ки, ЧКП МК пленумунун әсас сәнәдләри Словакија Коммунист Партијасынын сијасәтинә ујғундур вә бу сәнәдләр ардыҹыллыгла һәјата кечириләҹәкдир.

Г. Гусак гејд етмишдир ки, Чехословакија Коммунист Партијасында, хүсусән бә'зи јерләрдә вәзијјәт јахшы дејилди вә бу күн дә һәлә јахшы дејилдир. Јанвардан сонракы инкишаф просесиндә вә августдан сонра партија интизамы, партија дахили һәјатында демократик мәркәзијјәт принсипләри дәфәләрлә позулмуш, сијаси вә идеоложи проблемләрә мүнасибәтдә бир чох зиддијјәтли бахышлар тәзаһүр етмишдир. Буна көрә дә партија зәһмәткешләр арасында кифајәт гәдәр сәмәрәли фәалијјәт көстәрә билмирди, дөвләтимиздә мәс'улијјәтсиз тәблигата вә дүшмән гүввәләрә гаршы мүбаризә апара билмирди. Бу бөһранлы вәзијјәт бүтүн саһәләрә тә'сир көстәрмишдир. Һәмин вәзијјәт гисмән игтисадијјатда да тәзаһүр едир. Вәзијјәтдән чыхыш јолуну биринҹи нөвбәдә Коммунист Партијасы тапмалыдыр. О өз сыраларындан башламалыдыр.

Г. Гусак сөзүнә давам едәрәк демишдир: ЧКП МК нәһајәт, ваһид мөвге ишләјиб һазырламыш вә бу мөвге гәтнамәдә шәрһ олунмушдур. Лакин биз бу фикирдә дејилик ки, һәмин инкишаф барәсиндә сон сөзүмүзү демиш, артыг мүтләг һәгигәти сөјләмишик.

Г. Гусак јанвардан сонракы инкишафын мәнфи тәзаһүрләринә тохунараг гејд етмишдир ки, антисоциалист гүввәләр үчүн тәдриҹлә мејдан ачылмышды. Белә һесаб етмәк садәлөвһлүк оларды ки, ҹәмијјәтимиздә бу ҹүр гүввәләр вә бу ҹүр мејлләр олмамышды. Белә гүввәләр вә белә мејлләр вар иди, имкан верилдикдә онлар әввәлҹә ҹәсарәтсиз, сонра исә даһа ачыг шәкилдә сијаси мејдана атылмаға башладылар. 1948-ҹи илин феврал ајында мәғлубијјәтә уғрамыш гүввәләр јенидән баш галдырдылар.

Партија дахилиндә дә тәдриҹән сағ оппортунист гүввәләр вә групплар әмәлә кәлирди, онлар марксизмин, партијамызын сон мәгсәд вә принсипләринин о гәдәр кениш тәфсир едирдиләр ки, социализмдән вә марксизмдән, демәк олар, әсәр-әламәт галмырды.

Г. Гусак даһа сонра демишдир: партија вә дөвләт рәһбәрләри күтләви мә'лумат васитәләринин — мәтбуат, радио вә телевизијанын ролуну лазымынҹа гијмәтләндирмәмишдиләр. Бу васитәләр партија рәһбәрлијинин көмәкчиси олмады, әксинә, сағ оппортунист вә һәтта антисоциалист гүввәләрә вә мејлләрә јол ачды.

Фәалијјәтимиздә олан ногсанлар һәмчинин дөвләт һакимијјәтинин зәифләмәсиндә, фәһлә синфи вә зәһмәткешләр һакимијјәтинин зәифләмәсиндә тәзаһүр етмишди. Иҹтимаи тәһлүкәсизлик вә дөвләт тәһлүкәсизлији органлары о дәрәҹәдә ишдән сојумушдулар ки, бә'зи саһәләрдә өз вәзифәләрини јеринә јетирмирдиләр.

Һакимијјәт уғрунда сијаси мүбаризә партија дахилиндә дә кедирди. Сағ оппортунист гүввәләр партија дахилиндә бир чох тәзјиг тәдбирләринә әл атмагла, мәтбуатда, радиода вә телевизијада өз мөвгеләриндән истифадә етмәклә јени тәләбләр ирәли сүрүр, тәзјиг көстәрир, хошларына кәлмәјән адамлары арадан көтүрмәјә вә өз оларынтыларыны көјләрә галдырмаға чалышырдылар. Бу гәрәзли кампанија партија конфрансламы илә әлагәдар олараг вә нәзәрдә тутулан гурултај әрәфәсиндә өзүнү көстәрмишди. Г. Гусак демишдир: јанвардан сонра биздә о гәдәр проблем јығышмышды ки, бунларын һәлли үчүн узун бир дөвр вә мүтәшәккил рәһбәрлик лазым иди. Тәзјиг көстәрән групплар исә бүтүн мәсәләләрин дәрһал һәлл олунмасыны тәләб едирдиләр.

Ахырда Г. Гусак јахын дөврдә партија гаршысында дуран бә'зи тә'хирәсалынмаз проблемләрдән данышмышдыр. О, бүтүн коммунистләри ЧКП МК нојабр пленумунун бәјәндији хәтт әсасында сых бирләшмәјә чағырмышдыр.

ОВАНЕС ТУМАНЈАНЫН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 100 ИЛЛИЈИ ГАРШЫСЫНДА

1969-ҹу илин сентјабрында бөјүк ермәни шаири Ованес Туманјанын анадан олмасынын 100 иллији гејд едиләҹәкдир. Бунунла әлагәдар олараг јубилеји һазырламаг вә кечирмәк үчүн Үмумиттифаг Комитәси јарадылмышдыр. Комитәнин тәркибинә ашағыдакылар дахилдир:

А. А. Сурков (сәдр), С. А. Баруздин (сәдрин мүавини), Р. Г. Хачатрјан (сәдрин мүавини), Г. Г. Абашидзе, Т. А. Абдулмөмунов, П. П. Ботсу, К. В. Воронков, А. Т. Гончар, Д. А. Гранин, Н. Ј. Зарјан, В. К. Звјагинтсева, М. Ә. Ибраһимов, С. Б. Капутикјан, Б. М. Кербабајев, В. А. Косолапов, М. П. Котов, А. Ј. Кочинјан, Н. В. Лесјучевски, В. Г. Лидин, К. М. Марков, Н. Н. Месјатсев, А. И. Микојан, Н. А. Михајлов, С. А. Мелкумјан, Е. Б. Межелајтис, С. В. Михалков, Т. Н. Николајева, Р. К. Ованесјан, В. М. Озеров, А. С. Сакијан, С. В. Сартаков, М. С. Сарјан, П. Р. Севак (Казарјан), Н. Т. Сизов, К. М. Симонов, Л. С. Соболев, Н. Ј. Смуул, Б. Л. Сучков, М. Танк (Ј. И. Скурко), Л. К. Татјаничева, Е. С. Топчјан, М. Т. Турсунзадә, Ј. М. Тјажелников, Ј. А. Фуртсева, А. Ш. Шарипов, М. С. Шакинјан, А. П. Шапошникова, В. Ф. Шауро, А. И. Хачатурјан, А. Б. Чаковски, А. И. Јансонс, К. Н. Јашен, Г. О. Манасјан (комитәнин катиби). (СИТА).

Редактор мүавини
А. ЧАВАДЛЫ.

М. Ф. АХУНДОВ АДЫНА АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТ АКАДЕМИК ОПЕРА ВӘ БАЛЕТ ТЕАТРЫ

Нојабрын 24-дә күндүз
СОНАЛАР КӨЛҮ
Ахшам
ГАРАТОХМАГ ГАДЫН
Күндүз тамашасы саат 11.30-да, ахшам тамашасы саат 7.30-да башланыр.

М. ӘЗИЗБӘЈОВ АДЫНА АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТ АКАДЕМИК ДРАМ ТЕАТРЫ

Нојабрын 22-дә
НАКАМ ГЫЗ
Нојабрын 23-дә
УНУДА БИЛМИРӘМ
Тамашалар ахшам саат 8-дә башланыр.

ШЫХӘЛИ ГУРБАНОВ АДЫНА АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТ МУСИГИЛИ КОМЕДИЈА ТЕАТРЫ

Нојабрын 22-дә
БИЗӘ БИРҸӘ ХАЛ ЛАЗЫМДЫР
Нојабрын 24-дә
Јени тамаша
АХЫРЫ ЈАХШЫ ОЛАР
Тамашалар ахшам саат 8-дә башланыр.

М. МАГОМАЈЕВ АДЫНА АЗӘРБАЈҸАН ДӨВЛӘТ ФИЛАРМОНИЈАСЫ

Нојабрын 23-дә
Республиканын халг артисти **Шөвкәт ӘЛӘКБӘРОВАНЫН**
КОНСЕРТИ
Мүшајәт едирләр — халг чалғы аләтләри ансамблы, республиканын әмәкдар артистләри Мәммәдаға Мурадов, Нектон Григорјан.

Нојабрын 24-дә
Республиканын әмәкдар коллективи — Азәрбајҹан Дөвләт маһны вә рәгс ансамблынын
КОНСЕРТИ
Ансамблын бәдии рәһбәри **Васиф Адыкөзәловдур.**

Нојабрын 25-дә
Азәрбајҹан ССР әмәкдар артисти **Һабил Әлијевин**
КОНСЕРТИ
Консертләр ахшам саат 8-дә башланыр.
Билетләр сатылыр.

РАДИО

НОЈАБРЫН 23-дә
Биринҹи програмла
1.376 метр узун, 295,3 метр орта, 62,7 метр гыса вә 4,24, 4,43, 4,71 метр ултра гыса далғаларда радиостансијалары вә шәһәр радио шәбәкәси илә: саат 6.30-да Азәрбајҹан бәстәкарларынын оркестр мусигиси. 7.30-да А. Пахмутованын маһнылары. 8.10-да бөјүк Әлијевин консерти. 9.25-да радионун мусиги вә әдәбијјат афишасы. 10.05-дә М. П. Вагифин анадан олмасынын 250 иллији. «Маһәббәт нәғмәләри». 11.05-дә консерт-сәфәр: «Бөјүк бәстәкарын ән'әнәләри» (Үзејир Һаҹыбәјова һәср олунур). 11.40-да кәнҹләр үчүн верилиш (ермәни дилиндә). 12-дә радионун мәдәнијјәт университети. 13.10-да Еҹмира Раһимованын консерти. 13.40-да «Манишат кушчәси». 14.05-дә «Иҹмаи һәјаты» радиожурналы. 14.25-дә «Совет маһнысы» ансамблынын консерти. 16.20-дә ојун һаваларь. 16.40-да әдәби верилиш: «Күләкләр чичәји». Тәл'әт Әјјубовун јени китабы һаггында (рус дилиндә). 17-дә Тофиг Гулијевин јүнүлә мусигиси. 18-дә Москвадан. Мидјонларын Ленин университети. 18.15-дә М. П. Вагифин сөзләринә јазылмыш вокал әсәрләри. 18.45-дә «Фәһлә синфи иҹтимаи тәрәггинин һәлледиҹи гүввәсидир». Сөһбәт. 19.10-да Едуард Хилин консерти. 20.30-да Азәрбајҹан кино мусигиси. 21-дә Константин Федининин «Тонгал» романындан сәһифәләр. 22.25-дә Азәрбајҹан романслары. 23.30-да «Кәнҹлик». Кечә програмы.

«АРАЗ» ХӘБӘРЛӘР ВӘ МУСИГИ РАДИО ПРОГРАМЫ
(231,6 метр орта, 60,51 метр гыса вә 4,15, 4,27, 4,45 метр ултра гыса далғаларда саат 13-дән 01-дәк).

«МАЈАК» ХӘБӘРЛӘР ВӘ МУСИГИ РАДИО ПРОГРАМЫ
(189,2 метр орта, 48,43 метр гыса далғаларда бүтүн күн әрзиндә, 30,8 метр гыса далғада саат 7-дән 24-дәк Москвадан трансләсијасы едилир).

ТЕЛЕВИЗИЈА

Биринҹи програмла
Саат 10.55-дә верилишләрин програмы. 11-дә мултипликасија филми: «Ҹәсур Вајка». 11.10-да телевизија мә'лумат бүросу. 11.20-дә иччин консерт. 11.35-дә бәдии филм: «Онларын 18 јашы вар иди» (рус дилиндә). 17.55-дә верилишләрин програмы. 18-дә мултипликасија филми: «Балача далғыч». 18.10-да мәктәбә көмәк: «Дүзкүн јазмағы өјрәнин». Филоложи елмләр намизәди Әзиз Әфәндизадәнин чыхышы. 18.30-да сәнәдли филм. 18.50-дә телевизија мә'лумат бүросу. 19-да кәлин сәјаһәтә чыхаг. 19.30-да «Күнүн екраны» хәбәрләр програмы. 20-дә «Ев үчүн, аилә үчүн». Журнал. 20.30-да кәнд зәһмәткешләри үчүн верилиш. 20.50-дә республика комсомолу мүкафаты лауреатлары, бәстәкар Емин Маһмудов. 21.15-дә Москвадан: «Заман» хәбәрләр програмы. 21.45-дә бәдии филм: «О тәк кетди» (рус дилиндә).

Икинҹи програмла
МОСКВАДАН

Саат 10-да һамы үчүн кимнастика. 10.45-дә телевизија јениликләри. 11-дә «Ал күнү мүнасибәти илә». Мусиги-әјләнҹәли програм. 11.30-да «Шаһбә репортажы». 12-дә «Вилик» елми-күтләви програмы. 12.45-дә ефирдә кәнҹлик. 13.15-дә «Објектив». 14-дә ушаглар үчүн телевизија театры. 15-дә «Сағламлыг» елми-күтләви програмы. 16-да ефирдә кәнҹлик. 17-дә «Социализм аләми». 17.30-да рәнкли телевизија програмы. 20-дә «Инчәсәнәт усталары». Д. Ваникосс. 21.15-дә «Заман» хәбәрләр програмы. 21.45-дә бәдии филм: «Журналист» (биринҹи серија). 23.40-да бајрам консерти. Репортаж. Нојабрын 7-дә кедән верилишин тәкрары.

4 КОММУНИСТ
22 НОЈАБР 1968-ҹи ИЛ.
66856

РЕДАКСИЈАНЫН ҮНВАНЫ: Бакы, Киров проспекти, 18. ТЕЛЕФОНЛАР: редактор мүавинләри 93-89-47, 93-59-03, мәс'ул катиб 93-37-41, мәс'ул катиб мүавини 93-12-61, партија һәјаты шө'бәси 93-46-44, тәблигат вә тәшвигат шө'бәси 93-03-55, совет гуруҹулуғу вә мәишәт шө'бәси 93-02-80, сәнаје, тикинти вә неглијјат шө'бәси 93-67-91, кәнд тәсәррүфаты шө'бәси 93-81-42, әдәбијјат вә инчәсәнәт шө'бәси 93-79-81, елм вә тәһсил шө'бәси 93-08-96, мәтбуат шө'бәси 93-36-03, мәктублар, күтләви иш вә мүхбирләр шө'бәси 93-95-35, 93-61-02, дахили вә харичи хәбәрләр шө'бәси 93-34-13, стенограм вә тәрҹүмә шө'бәси 93-14-43, коррентор шө'бәси 7-20-57, фотолабораторија 93-75-20, нәшријјат 7-00-10, бухалтерија 7-36-89, е'ланлар шө'бәси 7-44-75.

ФГ 12270 БАКЫ ШӘҺӘРИ, «КОММУНИСТ» НӘШРИЈЈАТЫНЫН МӘТБӘӘСИ. г. БАКУ, ТИПОГРАФИЯ ИЗДАТЕЛЬСТВА «КОММУНИСТ». Сифариш № 5923